

AINEVALDKOND SOTSIAALAINED

1. Valdkonnapädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest. Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 5) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 6) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 7) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

2. Ainevaldkonna jagunemine õppeaineteks.

Ainevaldkonda kuulub kolm õppainet, mille taotletavate õpitulemuste saavutamiseks on arvestuslikud nädalatunnid kooliastmeti järgmised:

ÕPPEAINE	I KOOLIASTE	II KOOLIASTE	III KOOLIASTE
INIMESEÕPETUS	2	2	2
AJALUGU		4	6
ÜHISKONNAÕPETUS		1	2

3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

- (1) Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval.
- (2) Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjusetagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest.
- (3) Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.
- (4) Sotsiaalainete pädevusega taotletakse toimetulekut iseendaga, lähikonnas ning ühiskonnas.
- (5) Kodanikuks olemist määratletakse kui võimet tegutseda vastutustundliku kodanikuna ja osaleda ühiskonnaelus.
- (6) Sotsiaalse pädevuse ruumilisele haardele lisandub ajaline/ajalooline mõõde.
- (7) Õppe korraldamisel lähtutakse:
 - Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest;
 - eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest;
 - riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest.
- (8) Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks olulisi teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.
- (9) Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas. Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud sotsiaalsest võrdsusest, võrdväärsusest ning naiste ja meeste võrdõiguslikkusest.
- (10) Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused aktiivse kodaniku kujunemiseks ja ühiskonna sidususe tugevnemiseks.
- (11) Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel
 - areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi;
 - sobival viisil oma tundeid väljendada;
 - aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes;
 - ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi.
- (12) Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu
 - õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid;

- omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas;
- omandatakse teadmisi majandusest, tööturust, maksundusest, õpitakse tegema otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult.

(13) Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelise mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega.

(14) Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa võrdõiguslikkuse, sh soolise võrdõiguslikkuse edendamisele.

(15) Valdkonnasisese lõimingu taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks,

- kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt,
- arvestab kaasinimesi,
- lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest
- märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat.

(16) Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas.

Õpilane omandab tõhusad oskused ja valmisoleku ühiskonnaellu sekkuda ja olla edukas elukestvas õppes ja tööturul.

(17) Õppesisu valib aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud teadmised, oskused ja hoiakud, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatavad.

4. Valdkonnaüleline lõiming üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks.

Sotsiaalvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut õpilastel.

Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine.

Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada oma väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust.

Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel.

Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ja võtta vastutust oma õppimise eest.

Põhikoolis õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatuse rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) oleks mõõdukas, jaotuks õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätaks piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;
- 5) võimaldatakse nii individuaalset, paaris- kui ka rühmas õpet, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, suunatakse tegema valikuid;
- 6) kaasatakse õpilasi õppetegevuste kavandamisse, võetakse aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks ning refleksiooniks;
- 7) rakendatakse uurivat õpet ja kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
- 8) rakendatakse ja kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppekeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid;
- 9) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik. Õppetegevuse kaudu laiendatakse ainevaldkonna teadmisi ja kujundatakse oskusi. Ajalooõpetus on valdavalt uurimispõhine, kasutatakse esmaseid ja teiseseid allikaid. Kõikides sotsiaalainetes tuleb lisaks põhiteemadele käsitleda ka ühiskonnas asetleidvaid muutusi ning kasutada õppe ilmestamiseks näiteid ümbritsevast elust.

6. Hindamine

- (1) Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut.
- (2) Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks.
- (3) Hindamise tulemusena/abil saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.
- (4) Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa.
- (5) Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist.
- (6) Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta.

(7) Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil. Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnatena. (8) Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, hoiakud, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

(9) Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta.

(10) Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust.

(11) Õppeteema kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

(12) Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel.

- Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid.
- Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.
- Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguliste tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.

(13) Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui ka tulemust.

(14) Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide ja kohanimede, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele

(15). Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme.

(16) Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest.

(17) Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanust, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

(18) Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi:

- tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu.
- allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusvääruse üle otsustamist.
- arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, võrdlemist, seoste loomist ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel

(19) Inimeseõpetuses hinnatakse

- õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust.
- Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel.

(20) Ühiskonnaõpetuses hinnatakse

- arutlusoskust
- erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi
- ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust;
- kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemises
- ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu.
- väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõendus põhiste argumentidega vastata.

(21) Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetes ja kooli hindamisjuhendist.

7. Õppekeskkond

(1) Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse õppekeskkond, mis on:

- kultuuritundlik
- üksteist austav
- kaasav
- vastastikku hooliv ja toetav
- turvaline
- kiusamis- ja vägivallavaba

(2) Õppekeskkond rajaneb :

- usalduslikel suhetel
- sõbralikkusel ja heatahtlikkusel
- märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu.
- aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu
- arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes allikatest, tõendus põhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest

(3) Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on:

- mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
- internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalsete esitluste ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab:

- korraldada õpet väljaspool klassiruumi, nt mäluasutuses või ametiasutuses;
- kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

ÕPPEAINE NIMETUS	INIMESEÕPETUS
ÕPPEAINE KIRJELDUS	Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane. Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusevalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega. Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks, ent peavad olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid. Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms. II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, keheline aktiivsus jms. III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kuna III kooliastmega lõpeb kohustuslik kooliharidus, siis valmistavad inimeseõpetuse teemad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatumalt, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule
	TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD
I KOOLIASTE	Õpitulemused I kooliastmes käsitletakse järgmisi teemasid: mina, mina ja teised, mina ja tervis, mina ja minu pere, mina ja Eesti, mina: aeg ja asjad ning mina: teave ja asjad. Õpilane: 1) leiab kaardilt Eesti ja kodukoha; 2) tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümbolikat; 3) nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva; 4) teab, kes on Eesti Vabariigi president; 5) teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku;

	6) kirjeldab enda huvisid ja tegevusi; 7) põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda; 8) toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada; 9) sõnastab enda õppimise eesmärged ja seostab neid enda huvidega; 10) seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega; 11) nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevat kohustusi; 12) kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest; 13) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas; 14) toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida; 15) põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust; 16) demonstreerib õpitu olulisust üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist; 17) tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähistusi; 18) kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist; 19) märkab liiklusohutuse kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks; 20) loetleb erinevaid teabeallikaid; 21) leiab infot erinevatest allikatest; 22) võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest; 23) kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte; 24) selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel; 25) teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi; 26) selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust; 27) teab, et vägivaldal on eri vormid; 28) selgitab, mida vägivaldne käitumine võib endaga kaasa tuua; 29) teab abi saamise võimalusi inimväärkust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald; 30) demonstreerib õpitu olulisust abi saamise ja abistamise võimalusi vägivald korral; 31) võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt; 32) selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja; 33) toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest; 34) nimetab mõningaid haiguste tunnuseid; 35) toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust; 36) toob näiteid terviseriskidest ja teab kuidas püsida terve; 37) planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult; 38) selgitab ja demonstreerib õpitu olulisust esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapiste; 39) teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi; 40) teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine; 41) hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine.
II KOOLIASTE	II kooliastmes käsitletakse tervise ja suhtlemise teemasid, sealhulgas murdeiga ja kehalised muutused, turvalisus ja riskikäitumine, haigused ja esmaabi, konfliktid ja probleemilahendus, positiivne mõtlemine. Õpilane: 1) teab, et meedia saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid;

- 2) toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust;
- 3) toob näiteid, kuidas eelarvamused mõjutavad igapäevasuhtlust;
- 4) selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb;
- 5) toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta;
- 6) selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalusi;
- 7) nimetab murdeas toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi;
- 8) toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi;
- 9) toob näiteid erinevast arengutempost murdeas;
- 10) selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust;
- 11) mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikust tegutsemisest;
- 12) seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga;
- 13) näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi;
- 14) kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist;
- 15) toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia;
- 16) teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismisel;
- 17) toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest;
- 18) demonstreerib õpituatsioonis sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist;
- 19) kirjeldab, millest suhtlemine koosneb;
- 20) eristab mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid; 21) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatilisel ja suhteid tugevdavalt väljendada;
- 22) toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme;
- 23) selgitab konflikti häid ja halbu külgi;
- 24) kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise;
- 25) eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele;
- 26) valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi; 27) lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused;
- 28) toob näiteid meediaga seotud ohtudest;
- 29) selgitab meedia mõju inimese käitumisele ja suhetele;
- 30) mõistab vastutust oma sõnade ja tegude eest, sh sotsiaalmeedias;
- 31) teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, selgitab, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine;
- 32) otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest terviseteemalist infot, järgides autoriõigust;
- 33) märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi;
- 34) teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud, ja tunneb need ära;
- 35) toob näiteid eelarvamuste mõjust igapäevaelus;
- 36) selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid;
- 37) seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks);
- 38) toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist;
- 39) toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist;
- 40) toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumisest;
- 41) selgitab, miks on normid, sh liiklusseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid; 42) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi; 43)

	kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele; 44) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.
III KOOLIASTE	III kooliastmes käsitletakse inimese arengu, turvalisuse, tervise- ja riskikäitumisega seotud teemasid, sh inimese areng ja murdeiga, inimene ja rühm, suhted ja seksuaalsus ning inimene, valikud ja õnn. Õpilane: 1) kirjeldab pärilike ja keskkonnategurite, nt elukeskkonna, ümbritsevate inimeste ja hariduse mõju inimese arengule ja otsustele; 2) selgitab inimese arengut murde- ja noorukieas ning eristab seda täiskasvanueast; 3) seostab inimese kasvamist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega; 4) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang; 5) toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut; 6) analüüsib ennast oma väärtuste, isikuomaduste, võimete ja huvide põhjal ning seostab seda valikutega elus; 7) analüüsib inimese võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel; 8) mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest; 9) toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiselu toimimist; 10) analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades; 11) kirjeldab rühma mõju käitumisele, sh sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega; 12) toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi, tervist ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste seoseid; 13) analüüsib laste heaolu mõjutavaid tegureid oma kogukonnas, teeb ettepanekuid, kuidas kogukonnas paremini seista laste heaolu eest; 14) teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot; 15) analüüsib ja hindab erinevate tervisealaste infoallikate, tervisetoodete ja ravivõtete usaldusväärsust; 16) kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt meeldimine, sõprus, armumine, armastus; 17) selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise võimalusi ennast ja teisi kahjustamata; 18) analüüsib suhtevägivalla avaldumisvorme ja põhjusi, teab, kuidas käituda lähisuhtevägivalla korral ning toob näiteid abi saamise võimalustest; 19) selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust; 20) toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest; 21) mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga inimeste õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele; 22) demonstreerib õpituatsioonis inimväärikust alandavale käitumisele reageerimise viise ja abi saamise võimalusi; 23) toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest; 24) analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele; 25) toob näiteid olulisematest tervisenäitajatest; 26) analüüsib enda tervise seisundit tervisenäitajate põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis;

	27) analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida; 28) analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus; 29) toob näiteid keskkonnateadlikest tegevustest ning rakendab mõnda nendest enda kodukohas või koolis; 30) analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele; 31) analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil; 32) demonstreerib õpituatsioonid esmaabi osutamist ja oskab vajaduse korral otsida abi; 33) toob esile seksuaalkäitumisega seotud müütide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese tervisekäitumisele; 34) analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi.	
	ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU (<i>õppematerjali omandamisel kasutatakse erinevaid meetodeid: rühmatööd, uurimistööd, esseed, situatsioonide analüüsid, videote vaatamine, viktoriin, ristsõnad, õppereisid</i>)
2.klass	TEEMA Mina 2.klassi lõpuks positiivne hinnang ja suhtumine endasse ja teistesse kui enesekohase kompetentsi ja heaolu arendamise alus TEEMA Mina ja tervis 2.klassilõpuks terviseteadlikkus ja tervislik eluviis kui heaolu allikas TEEMA Mina ja minu pere 2.klassi lõpuks prosotsiaalse käitumise kui tõhusa sotsiaalse oskuse väärtustamine ja sotsiaalne sidususe arendamine lähikeskkonnas TEEMA Mina ja Eesti 2.klassi lõpus teab kodanikupädevuste arendamine kujundamiseks aktiivset ja vastutustundlikku kogukonna- ja ühiskonna liiget	Väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse Teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi. Tervis. Tervise eest hoolitsemine. Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, kehaline aktiivsus. Keha eest hoolitsemine. Terve ja haige inimene. Abi saamise võimalused. Vajadusel abi kutsumine Kodu. Erinevad pered. Pereliikmete tegevus ja rollid. Hoolitsemine, abistamine, kaasamine ja pereliikmetega arvestamine. Vastutus, õigused ja kohustused peres, koolis ja lähiümbruses. Näitab Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta kaardil, tunneb Eesti ja kodukoha sümbolikat, olulisi inimesi ja paiku. Teab eesti rahvakombeid ja mõistab enda rolli kommete ja tavade hoidja ja kandjana.

	TEEMA Mina: aeg ja asjad 2.klassi lõpus teab enesejuhtimis- ja õpioskuste arendamine	Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse Teab, kes on Eesti president. Mis on pealinn, maakonnad. Tunneb Eesti hünni, lippu ja vappi. Oskab planeerida oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist Mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamise Mina: aeg ja aja planeerimine. Mina ja asjade väärtus teiste väärtuste seas Erinevad meeled oma õpitegevuse ja vaba aja tegevuse kavandamisel Oma igapäevalikute seos oma tuleviku eesmärkidega.
3.klass	TEEMA Mina 3.klassi lõpus - enesejuhtimise ja kodaniku pädevuste arendamine ühiskondlikus kontekstis TEEMA Mina ja tervis 3.klassi lõpus - turvaline tervisekäitumine ning keskendumine füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele kui heaolu allikale TEEMA Mina ja teised 3.klassi lõpus - turvaline käitumine ja kohanemine erinevas sotsiaalses ümbruses kodanikupädevustena. Riskikäitumine ja selle ennetamine – tõhusad sotsiaalsed oskused	Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi. Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse. Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused. Inimeste õigused ja kohustused. Vastutus. Laste õigused ja kohustused: peres, koolis, lähikonnas. Oskab oma tervist hoida. Teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest. Oskab kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid ja kutsuda vajaduse korral abi. Esmaabi. Hädaabinumber. Kuidas anda esmaabi. Mõistab üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust. Tunneb liiklusreegleid Teab, mis on vägivald. Mõistab, et vägivald ei ole lubatud ja oskab vajaduse korral abi leida Mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust.

	TEEMA Mina: teave ja asjad. 3.klassi lõpus - turvaline meediakäitumine ja tarbimine	Sõprus ja sõpruse hoidmine. Koostöö vajalikkus. Hoolitsemine ja abistamine ning prosotsiaalse käitumise väärtustamine. Heategemine ja heategevus. Teab erinevaid teabeallikaid, oskab leida infot ja teab, mille põhjal hinnata infoallikate usaldusväärsust. Teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku tarbijana. Mõistab keskkonna hoidmise tähtsust ja enda võimalusi selles Raha. Raha teenimine, kasutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste plaanimine. Turvaline meediavahendite kasutamine.
4.klass	TERVIS Tervist toetavate valikute tegemiseks vajab õpilane tõenduspõhiseid teadmisi tervise olemuse ja seda mõjutavate tegurite kohta. 4.klassi lõpuks taotlevad teadmised, oskused ja hoiakud: • teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist; • mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajadust; • väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele; • on loov ja ettevõtlik; • teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida. MURDEIGA JA KEHALISED MUUTUSED 4.klassi lõpuks - murdeea muutused on oluline osa inimese arengust. Murdeea toimivate füüsiliste, emotsionaalsete, vaimsete ja sotsiaalsete muutuste tundmine annab noorele tuge oma arengu iseärasuste mõistmisel ja nende aktsepteerimisel ning	Tervis Tervise olemus Tervise aspektid: füüsiline, vaimne, sotsiaalne tervis. Tervist mõjutavad tegurid - eluviis, pärilikkus, keskkond, tervishoid Seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks). Teab, et media saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid. Tervislik eluviis. Tervist toetavad tegevused: tervist toetav toiduvalik, füüsiline aktiivsus, uni ja puhkus. Turvaline elukeskkond (sh meedia) ja tervislik eluviis Keha eest hoolitsemine (karastamine ja hügieen). Murdeiga elukaares Murdeea olulisus Murdeea füüsilised ja emotsionaalsed, vaimsed ja sotsiaalsed muutused.

	murdeea arenguülesannetega toime tulemisel. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud: • Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust. TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE 4.klassi lõpuks - tõendus põhised enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumise (sh terviseriskide) ennetamisel on võtmevaldkond turvalisuse ja heaolu loomisel. • On iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest. • Mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest. • Mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust. • Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida. • Teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärge.	Igaühel oma tempo. Toimetulek muutustega. Suguline küpsus ja soojätkamine. Viljastumine, rasedus, lapse sünd. Muutustega seonduvate kehaosade ja elundite nimetused ja toimimise põhimõtted, sh sugurakkude valmimise seos lapsesaamisvõime ja seksuaalsusega. Positiivne suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine Riskikäitumine ja selle liigid (sh terviseriskid). Ohutus kodus, koolis, avalikus ruumis, sh tule-, vee- ja elektriõhutus. Riskikäitumist ennetavad ja soodustavad tegurid. Reeglid ja normid. Seadused (sh liiklusseadus). Reeglite ja normide vajalikkus. Meedia (sh reklaami) mõju otsustele. Meediaohud ja nende vältimine ning abi saamise võimalused. Usaldusväärsed infoallikad. Infootsing (sh tervise teemaline) usaldusväärsetest infoallikatest Internet, selle turvaline kasutus. Interneti ohud ja võimalused. Autoriõigused. Autoriõiguste seadus. Autoriõigused ja õpilane. Uimastid Uimastite kahjulik mõju tervisele, otsustele ja käitumisele. Tervislikud valikud. Illeegaalsed ja legaalsed uimastid. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seotud riskid tervisele. Kofeiini ja/või teisi erguteid sisaldavate jookide (sh kohv, energija joogid, energiavesi) mõju tervisele (sh sõltuvuse võimalik kujunemine) Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused (sh sotsiaalsed toimetulekuoskused vägivalla ja uimastiennetuses). Oskus õelda “ei”. “Ei” ütlemise ja väljendamise viisid. Otsused/Otsustamine. Otsuste tagajärjed.

	HAIGUSED JA ESMAABI 4.klassi lõpuks - abi andmine ja saamine ning esmaabi andmine on turvalise ja ohutu keskkonna loomise aluseks, tagades heaolu. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud: • On loov ja ettevõtlik. • Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida. • Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele	Vastutus oma otsuste eest. Kaaslaste mõju otsustele Koolikiusamine. (füüsiline, verbaalne, kaudne küberkiusamine). Kiusamisega hakkamasaamine ja abi saamise võimalused. Haigused: nakkus- ja mittenakkushaigused, viirushaigused. Haigestumise põhjused. Haigestumise vältimise viisid. Õnnetused. Õnnetuste vältimine. Esmaabi. Abi kutsumine. Tervis - inimese väärtuslikem vara. Demonstreerib õpitu olukorras esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi.
5.klass	Suhtlemise teema: MINA JA SUHTLEMINE 5.klassi lõpuks - suhtumine endasse, enda positiivsete külgede nägemine ja mõistmine on nii eneseregulatsiooni kui tõhusate suhete loomise aluseks. Suhtlemise teema: SUHTLEMINE TEISTEGA 5.klassi lõpuks - tõhusate enesekohaste ja sotsiaalsete oskuste õpetamine seoses tõenduspõhise riskikäitumise ennetamise ja sekkumisega tagab turvalisuse ja heaolu..	Enesetundmine. Mina-pilt (kirjeldav ja hinnanguline osa). Enesehinnang. Enesehinnangu kujunemine. Eneseanalüüs. Oma omaduste ja väärtuste selgitamine ja arendamine. Väärtused. Huvid. Võimed. Ettevõtlikkus, selle väljendamine tegutsemisel. Ettevõtlikkuse tähtsus igapäevaelus ja ühiskonnas. Ettevõtlikkus ja tööelu. Suhtlemise mõiste. Suhtlemise olemus (teise tajumine, teabevahetus, mõjutamine) Verbaalne suhtlemine Mitteverbaalne suhtlemine.

	Suhtlemise teema: SUHTED TEISTEGA 5.klassi lõpuks – sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamine ja prosotsiaalne käitumine kui enesemääratluspädevuse/eneseregulatsiooni alus. Suhtlemise teema: KONFLIKTID JA PROBLEEMILAHENDUS 5.klassi lõpuks - konfliktide ja suhteprobleemide ennetamise ja lahendamise oskused on olulisemaid sotsiaalseid oskusi, mis tagavad turvalisuse ja heaolu.	Agressiivne, alistuv ja kehtestav käitumine ning nende mõju suhetele. Kehtestava käitumise viisid. Kehtestava käitumise põhimõtted ja eelised Ühiskonnas juurdunud uskumuste ja hoiakute mõju inimesele. Eelarvamused Stereotüübid Eelarvamuste ja stereotüüpide mõju suhetele Sallivus. Aktsepteerimine. Internet Interneti võimalused ja ohud Turvaline internetikasutus. Viisakas, austav ja hooliv suhtlemine. Inimeste erinevused. Vajadused. Väärtused. Erivajadused. Sallivus. Toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest. Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine Tõhus sotsiaal-emotsionaalne eneseväljendus. Usaldus suhetes. Sõprus. Empaatia. Tunded ja nende tõhus väljendamine. Konflikt kui suhte probleem Konfliktide põhjused, tagajärjed, lahendamise viisid. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise viisid. Otsuste langetamine ja erinevate lahendusviiside kaalumise otsustamisel Probleemide lahendamise viisid, s.h internetis - tõhusad ja mittetõhusad. Probleemilahenduste eelised ja puudused. Koostöö võimalused Koostöise tegevuse eelised. Kaaslaste mõju otsustele. Abistav ja kahjustav mõju. Grupi surve. Mõjutamine. Mõjutamise viisid (ähvardamine, äraostmine, nõu andmine,

	Suhtlemise teema: POSITIIVNE MÖTLEMINE 5.klassi lõpus -inimeses positiivse nägemine on sallivuse ning toetavate inimsuhete ja heaolu aluseks.	kingituste tegemine, vastuteene ootamine, veenmine). Toimetulek vägivallaga, sh kiusamisega, abi saamise võimalused. Vastutus. Positiivne mõtlemine. Positiivne enesesisendus. Positiivsed omadused Toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta. Märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi.
7.klass	Inimese areng ja murdeiga 7.klassi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud: • Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist. • Väärtustab enese arendamise vajadust ja elukestvat õpet, mõistab oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel. • Mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas. Inimene, valikud, õnn 7.klassi lõpuks teadmised, oskused ja hoiakud: • Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist. • Teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse. • On loov ja ettevõtlik Inimene ja rühm 7.klassi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud: • Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, mõistab normide vajalikkust ühiselus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena. • On loov ja ettevõtlik • Teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse	Areng, küpsemine, kasvamine, õppimine, pärilikkus, keskkonna mõju, inimese valikud. Ühiskonna mõju inimese kasvamisele ja arengule. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. Murde- ja noorukiea iseloomulikud tunnused. Suguküpsus, sootunnused, keha muutumine. Minapilt - kirjeldav ja hinnanguline aspekt minapildist. Positiivse minapildi kujundamine. Eneseanalüüs, väärtused, teadlikud valikud ja vastutus elus. Enesekasvatuse võtted. Enesearendamine oma elutee kujundamisel. Positiivne suhtumine endasse ja teistesse kui) heaolu alus.. Rühm. Erinevad rühmade liigid. Erinevad rollid, reeglid ja normid rühmas. Inimeste õigused ja kohustused erinevates rühmades. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Koostõised ja võistluslikud rühma tegevused. Hoolivuse, austuse, õigluste ja

	ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv. Turvalisus, tervise- ja riskikäitumine 7.klassi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud: • Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist. • Teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega.	vastutustunde väärtustamine koostöises tegevuses Inimese heaolu komponendid (sh vaimne heaolu). Laste heaolu mõjutavad tegurid (materiaalne, füüsiline, vaimne, sotsiaalne) kogukonna tasandil. Lapse ja noore vaimse heaolu tõstmise võimalused koolis ja kogukonnas. Uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine indiviidi tasand: tõhusad sotsiaalsed oskused ja keeldumisoskused. Uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine: kogukonna ja ühiskonna tasand.
8.klass	Tervise käitumine 8.klassi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud. • Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi; • Mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus. • Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid. Suhted ja seksuaalsus Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud: Väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise. Teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning	Tervis kui heaoluseisund ja tervise aspektid - füüsiline tervis, vaimne tervis ja sotsiaalne tervis. Tervise aspektide vastastikused seosed. Tervisliku eluviisi (toitumine, kehaline aktiivsus, piisav puhkus ja uni) mõju tervise erinevatele aspektidele. Tervisealased infoallikad, Tervisealaste infoallikate usaldusväärsus Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine. Suhe. Suhte liigid (peresuhe, sõprusuhe, paarisuhe). Lähisuhe ja tunded lähisuhtes. Paarisuhte loomine, säilitamine, katkemine. Inimlik lähedus ja soojus suhetes. Kiindumussuhted varases lapseas lapse ja vanema vahel. Sõprus, meeldimine, armumine, armastus. Armastuse liigid ja mitmekesisus paarisuhtes.

	vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv. Mõistab ja aktsepteerib seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ja seksuaalõigusi. Väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaalintervist puudutavate küsimuste kohta Turvalisus, tervise- ja riskikäitumine Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud. • Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi. • Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.	Lähisuhtevägivad ja selle liigid. Turvalised lähisuhted. Abi saamise võimalused. Seksuaalsus. Seksuaalsuse mitmekesisus. Seksuaalkäitumine. Sooidentiteet, Sooline mitmekesisus. Bioloogiline sugu, sotsiaalne sugu. Sooline eneseväljendus (feminiinne, androgüünne, maskuliinne) Seksuaalne orientatsioon. Laste ja noorte seksuaalsuse arengu põhietapid (seksuaalsuse trepp.) Erineva seksuaalse orientatsiooni ja sooidentiteediga inimeste õigused ja võrdne kohtlemine. Turvaline seksuaalkäitumine. Vastutus. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. Suguelundite ehituse ja talitluse seos suguküpsuse saabumise, viljakuse ja rasestumisvastaste meetoditega. Seksuaalõigused, seksuaalne enesemääramisõigus Seksuaalsusega seotud müütide ja soostereotüüpide mõju inimese tervisekäitumisele. Koolikiusamine, koolivägivald ja teised sotsiaalsete suhetega seotud vägivalda vormid. Tõhus toimetulek ja abi saamise võimalused. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad väärarvamused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvus. Esmaabi põhimõtted

ÕPPEAI NE NIMETU S	AJALUGU
ÕPPEAI NE KIRJEL DUS	Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajaloõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust ärgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet. Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatusest ainesse. Ajaloõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajaloõpetusega alustades lähtutakse huvi ratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest. Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajaloo. Käsitluse põhimõtte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos. Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest. Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi: 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist; 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus; 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus; 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus; 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus; 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite

kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemisetagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteevisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooeadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Ajalugu on õppeaine, kus õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud kultuuriruumis ja ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist.

Ajalooline mõtlemine tähendab:

suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos
oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina
tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust
analüüsida põhjusi ja tagajärgi
tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajalooeadmisena ei käsitleta pelgalt faktiteadmist, vaid sündmuse, muutuse ja asjaolude kirjeldamist, teadmist ajaloolisest protsessist, nt mis protseduure tehakse allikat analüüsides või mis küsimusi küsitakse erinevate ajalootõlgenduste kohta.

Ajalooõpetuses hinnatakse teadmisi ja oskusi koos taskaalustatult.

Tähtsustame õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitleme valitud teemade kaudu, millega ei taotle ajalooajalooperioodidest tervikpildi kujunemist.

Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel.

Õpime väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu teeme tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratame õpilaste huvi mineviku vastu, õpime märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu.

Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole

	võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased. Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele.
	TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD
I KOOLIA STE	
II KOOLIA STE	II kooliastmes alustatakse ajalooõpinguid algõpetusest, mille raames õpitakse tundma ajaarvamist ja allikaid, tehakse tutvust ajaloo sündmuste, isikute ja eluoluga minevikus. Käsitletakse valitud näiteid muinas- ja vanaajast, vanadest idamaadest, Vana-Kreeka ja VanaRooma ajaloost. Õpilane: 1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: e.Kr., p.Kr, sajand, aastatuhat jt; 5., 6. klass 2) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid; 5., 6. klass 3) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust; 5., 6. klass 4) kasutab perekonnavaloo uurimisel eritüübilisi allikaid; 5., 6. klass 5) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut; 5., 6. klass 6) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloo sündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid; 5., 6. klass 7) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; 5., 6. klass 8) kirjeldab ajaloo sündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; 5., 6. klass 9) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; 5., 6. klass 10) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust; 5., 6. klass 11) nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid; 5. klass 12) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi; 5., 6. klass 13) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat; 5., 6. klass 14) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu; 6. klass 15) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust; 6. klass 16) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi; 6. klass 17) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas; 6. klass 18) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; 5., 6. klass

- 19) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised; 5., 6. klass
20) toob näiteid ravivõtete ja tervishoiu kohta eri aegadel; 6. klass
21) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus. 6. klass

Ajaloo algõpetus

Ajaloo õppimist alustame 5.klassist. Seal õpime ajaloo algõpetust. Ajaloo algõpetuse peamine eesmärk on **huvi äratamine ajaloo vastu** ning ajaloo õppeks tarvilike **teadmiste** ja **oskuste kujundamine**. Kasutame mängulist, aktiivse tegevuse keskset, arutelu- ja lugudepõhist käsitlust. Õppetöös kasutame erinevaid ajalooallikaid ning minevikust jutustavaid pilte, lugusid, filme jne.

Õpilased tutvuvad ajaloo põhimõistetega ning neis kujundatakse ja arendatakse mitmesuguseid oskuseid: 1) ajas orienteerumine

2) oskus töötada erinevate ajalooallikatega

3) funktsionaalne kirjaoskus

4) küsimuste esitamine ning neile vastamine

5) informatsiooni hankimine ja selle usaldusväarsuse hindamine, koostööoskus ja loovus, kasutatakse ajalooalast sõnavara.

Arutleme mineviku erinevate esituste ja tõlgenduste üle. Õpime kasutama ajatelge ja ajalookaarti ning täidame kontuurkaarti, koostame lühijuttu, koostame teksti põhjal kava. Võimalusel teeme õppekäike, osaleme muuseumi- ja arhiivitundides ning kutsume tunnikülalisi (nii uurijaid kui ka mineviku vahetuid tunnistajaid). Niipalju kui võimalik toetume koduloolisele ainestikule.

Kooliastme lõpus õpilane:

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.
2. Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.
3. Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.
4. Teab näiteid kodukoha minevikust.
5. Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.
6. Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.
7. Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.
8. Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.
9. Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.
10. Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.
11. Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväarsust hinnata.
12. Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.
13. Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.

	14. Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud. 15. Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.
III KOOLIA STE	Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud 1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu. 2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid. 3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte. 4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal. 5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas. 6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu. 7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele. 8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis. 9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust. 10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga. 11. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud. 12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi. 13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu. 14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana. 15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos. 16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos III kooliastmes käsitletakse valitud näiteid keskajast, uusajast ja olulisemaid suundumusi lähiajaloo. Õpilane: 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode; 7., 8., 9. klass 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; 7., 8., 9. klass 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; 7., 8., 9. klass 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 7., 8., 9. klass 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 7., 8. klass 9. klass 6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis; 9. klass

- 7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; 7., 8., 9. klass
- 8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu; 8., 9. klass
- 9) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo; 9. klass
- 10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi; 8., 9. klass
- 11) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas; 7., 8., 9. klass
- 12) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi; 9. klass
- 13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist; 9. klass
- 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 7., 8., 9. klass
- 15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani; 9. klass
- 16) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel; 9. klass
- 17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; 8., 9. klass
- 18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 7., 8., 9. klass
- 19) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel; 7., 8., 9. klass
- 20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; 7., 8., 9. klass
- 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; 7., 8., 9. klass
- 22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval; 8. klass (19. sajandi poliitiliste liikumiste teke) 9. klass
- 23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval; 9. klass
- 24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda; 9. klass

	25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga; 7., 8., 9. klass 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist; 7., 8., 9. klass 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 7., 8., 9. klass 28) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 7., 8., 9. klass 29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; 7., 8., 9. klass 30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; 7., 8., 9. klass 31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 7., 8., 9. klass 32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega. 9. klass	
	ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU <i>sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused</i>

1.klass		
2.klass		
3.klass		
4.klass		
5.klass	Ajaarvamine ja ajalooallikad Teema olulisus Maailmas on erinevaid ajaarvamise alguspunkte. Ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada mineviku uurimist. Erinevad rahvad loevad ajaarvamise alguseks neile tähtsaid sündmusi. Minevikust rääkimisel tugineme aastaarvudele, mis aitavad õppida tajuma aja kulgu, et saada paremini aru minevikus aset leidnud sündmustest ja protsessidest, muutustest ja järjepidevusest nii maailma kui ka Eesti ajaloos ning isiklikus elus. Õppides kasutama aja mõistetega seonduvaid sõnu, fraase ja kronoloogiat kujuneb õpilasel oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid, mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist. Ajaloolane taastab minevikku ajalooallikate abil ning seletab kõike tagantjärele, lähtudes sellest, kuidas me praegu varem toimunust aru saame. Kõik, mis meid ümbritseb, võib olla ajalooteadmiste allikas. Kõigile oma vanemaid või uurides vanu dokumente võib õpilane ise luua uut ajalooteadmist. Üht sündmust võib kirja panna erinevalt, autoril on oma hoiakud ja seisukohad, ajalooallikaid uurides ja kõrvutades teeb ta järeldusi. Töö ajalooallikatega on üheks ajalooteaduse uurimismeetodiks. Nende abil saame mõõta meie teadmiste õigsust minevikust. Töö allikatega arendab õpilasel oskust kriitiliselt mõelda, teha järeldusi, luua seoseid, kujundada oma seisukoht ning seda põhjendada. Oskus kriitiliselt mõelda ning allikaid analüüsida võimaldab õpilasel hinnata nende usaldusväärsust, kasutada teabeallikaid eesmärgipäraselt, orienteeruda meediaväljas, tunda ära propagandat ja manipuleerimist ning kujundab õpilase suutlikkust olla infoväljas iseseisev otsustaja. ÜLDPÄDEVUSED: matemaatikapädevus - kasutab matemaatikale omaseid sümboleid ning meetodeid. 1) õpetajal on valitud daatumeid ajaloo erinevatest perioodidest - sajandite määramine ja ajajoonele kandmine; 2) arvutatakse, kui palju on teatud sündmusest möödunud. Kuidas tuleb arvutada siis, kui sündmus toimus eKr ja kuidas siis, kui sündmus toimus pKr. Õpipädevus - ajajoon kui oluline ajalooalane mõiste, selle kasutamine. Tahvilil ajajoon, interneti abil võib tutvustada, kuidas ajajoont erineval viisil kujutada saab; õpilane joonistab ise ajajoone, märgib selle peale Kristuse sünni, vanade kreeklaste ja roomlaste, islamiusuliste ajaarvamise sündmused ja daatumid. Digipädevus - koostab digivahendite abil ajajoone: https://www.timetoast.com/timelines/dipity-online-timeline; digikeskkondades oma teadmiste-oskuste kinnitamine-kontrollimine. NT teha ajajoon, kus on olemas järgmised sündmused: õpilase sünniaasta, Eesti iseseisvumine, kodulinna rajamine vms. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - Kristuse sünni kui ajaarvamise alus, erinevad sündmused eri rahvastel ajaarvamise alusena. AINEALANE LÕIMING: matemaatika - aja mõõtmine: arvtelje koostamine, sajandite määramine, arvuta	

ÕPILANE:

kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, Rooma number, araabia number paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid

- mõistab, et ajaloo jagamine on tinglik ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada ajaloo uurimist
- jagab ajalugu perioodideks (kujuneb arusaam ajaloolise keskkonna kujunemisest)

esi- ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu

Mõisted

eKr, pKr

sajand, aastatuhat, ajatelg, Rooma number, araabia number

ÜLDPÄDEVUSED

õpipädevus – õpilane oskab

õpitud süstematiseerida ja

kasutada ajalooallikate

liigitamise näitel.

digipädevus – õpilane mõistab, et digivahenditega saab leida ja säilitada infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet – õpilane väärtustab oma kultuuri erinevate ajalooallikatega töötamisel.

AINEALANE LÕIMING:

muusikaõpetus – regivärsiline rahvalaul.

kunst – ehituskunst, maalid ajalooallikana; fotod.

eesti keel – muistendid, vanasõnad, legendid, müüdid.

ÕPILANE

teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid

- nimetab ja liigitab ajalooallikaid
- kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline ja audiovisuaalne allikas, muuseum, arhiiv

Iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust

Mõisted

Suulised, esemelised, kirjalikud ja audiovisuaalsed allikad; muuseum, arhiiv, kroonika, legend, arheoloogia, muistis

Perekonna lugu

Õpilane kasutab perekonnaloo uurimisel eritüübilisi allikaid

Mõisted

mälestused, intervjuud, fotod, videod, päevikud, kirjad jne

Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

Teema olulisus

Mineviku tundmine on alus tänapäeva mõistmiseks, olemasoleva **väärtustamiseks** ja tulevikusuundumuste prognoosimiseks.

Kodukoha ajalooga tutvumine aitab õpilasel luua käsitletava teema ja paikadega **isikliku seose** ning väärtustada kohalikku ajaloo- ja kultuuripärandit.

Mineviku vastu **huvi äratamise** ning ajaloosündmuste, ajalooliste isikute ja eluluga tutvuse tegemine arendab õpilase **mina- ja maailmapilti** ning aitab

mõista ühiskonnas toimunud muutusi erinevatel ajaperioodidel ja nende mõju tänapäeval ja näha kõiges selles erinevaid **põhjuse-tagajärje seoseid**.

Elu muinasajal

ÜLDPÄDEVUSED:

Õpipädevus - õpilane

kasutab õpitud

tekstiloomes, hangib infot

audiovisuaalsest

materjalist.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet – õpilane teab, et eestlaste käitumiskaadri on ajaloos muutunud.

teabekeskond ja meediakasutus - filmi ja õppevideote vaatamine ning nende võrdlemine; õppekäik teemaga seotud kohta kui füüsiline teabekeskond.

AINEALANE LÕIMING:

kunstiõpetus - õpilane illustreerib oma teadmiste põhjal eestlaste eluolu muinasajal; kunstniku pildi analüüs.

loodusõpetus - kontuurkaardi

täitmine, kaardile legendi

koostamine. Ajaloo

atlase kasutamine.

ÕPILANE:

toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus

- teab kodukohaga ja Eestiga seotud muinasaja asulaid ning kirjeldab selle/nende tekkimise ja kujunemise põhjuseid
- kirjeldab muinasaja inimese eluolu ja selgitab inimese sotsiaalse rolli kujunemist ühiskonnas
- nimetab mõnda avastust /leiutist ja selgitab selle/nende tähtsust

Mõisted

Kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, korilus, küttimine,

kodukohaga seotud muinasaja asustus, muinaslinnus

Muistne vabadusvõitlus

ÜLDPÄDEVUSED:

digipädevus – õpilane mõistab, et digivahenditega saab leida ja säilitada infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust.

kultuuri- ja väärtuspädevus -

raamatukogude roll kirjanduse talletajana ning jagajana, ajaloolane kirjandus on osa kultuurist oma maa kultuuri ja ajaloo tundma õppimisel.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - rahvuslik enesemääratlus pöördelise ajaloosündmuse kaudu.

AINEALANE LÕIMING:

loodusõpetus - Eesti haldusjaotuse muutumine aja jooksul.

eesti keel ja kirjandus - katkendi lugemine Läti Henriku "Liivimaa kroonikast".

ÕPILANE:

kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost ja iseloomustab allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust

- teab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi
- teab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloo olulised
- selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas

Mõisted

muistne vabadusvõitlus, Läti Henrik, Liivimaa kroonika, maakond, ristiusk, Lembitu

Eluolu keskajal

ÜLDPÄDEVUSED:

digipädevus - internetist vajaliku info otsimine.

kultuuri- ja väärtuspädevus - religioon kui osa ümbritsevast keskkonnast, selle olemasolu märkamine, olla tolerantne.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - inimene kui kultuuriruumi osa ja tekitaja.

teabekeskond ja meediakasutus - uudismaterjali leidmine internetist; õppekäik keskajaga seotud paika kui füüsiline teabekeskond.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - katkendite lugemine raamatust, digitaalsetest allikatest.

loodusõpetus - ilmakaarte määramine kiriku asendi järgi.

ÕPILANE:

teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas

- teab ja selgitab, mis roll oli kirikul keskaja ühiskonnas ja kultuuriloos
- toob näiteid oma kodukoha ja/või Eesti ajaloomälestistest ja selgitab nende olulisust

Mõisted

Ristiusk, kirik, (katoliku kirik, paavst), klooster

Keskaegne linn

ÜLDPÄDEVUSED:

digipädevus - internetist vajaliku info otsimine.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - grupis töötamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

elukestev õpe ja karjääri kujundamine - keskaegsed ametid.

AINEALANE LÕIMING:

loodusõpetus - Eesti keskaegsete linnade ja hansalinnade märkimine kaardile.

eesti keel ja kirjandus - lühijutu koostamine.

käsitöö ja kodundus - keskajale omase toidu valmistamine.

muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.

ÕPILANE:

kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat, toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu

- kirjeldab keskaja inimese eluolu ja tegevusalasid
- kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat

Mõisted

elu keskajal linnas ja maal, raad, tsunft, raekoda, Hansa Liit, gild, linnaõigus, linnused

Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil

Teema olulisus

Suurema osa ajaloost on peetud sõjalist jõudu ainsaks riikidevaheliste tülide lahendamise vahendiks. Inimkonna tuhandetesse aastatesse ulatuvas ajaloos on inimesed sõdinud tunduvalt rohkem, kui elanud üksmeeles. Ajaloos on nii lühiajalisi sõjalisi kokkupõrkeid, mis on kestnud mõned päevad ja nädalad, kuid ka kümneid aastaid väldanud sõdu. Sõjad on hävitanud suuri riike ja sünnitanud uusi suurvõime. 16.-18. sajandil toimunud sõjad muutsid oluliselt Eesti poliitilist olukorda. Kõige paremini kajastavad neid muutusi ajalookaardid. Kujundatakse oskust orienteeruda ajas ja töötada allikate ja kaardiga, õpitakse tundma isikuid, kelle otsustel oli mõju Euroopa ja Eesti ajaloole, sh kodukandile.

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - leiab ja sõnastab infot erinevate allikate, ajaloolise kaardi, graafikute abil. Nt graafikute põhjal Eesti rahvaarvu languse ja tõusu põhjuste ja tagajärgede sõnastamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - Rootsi kuninga Karl XII ja Vene keiser Peeter I seos Eestiga.

AINEALANE LÕIMING:

kirjandus - legendid ja lood Karl XII-st ja Peeter I-st.

kunstiõpetus - analüüsitakse pilte valitsejatest Ivan IV Karl XII, Peeter I. Kadrioru loss.

geograafia - kontuurkaardi täitmine, sõjakäigu kohta lausete sõnastamine kaardi põhjal.

matemaatika - statistiliste andmete analüüs Eesti rahvaarvu muutuste kohta
ÕPILANE:

toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos.

Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos, toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus

- mõistab ajaloosündmuste ajalist järgnevust
- kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost
- nimetab ajalooliseid isikuid ja miks nad on ajaloos olulised

Mõisted

Liivi sõda, Ivan IV (Balthasar Russow, Liivimaa kroonika) Põhjasõda, Karl XII, Peeter I

Eluolu uusajal

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - võrdlevate ülesannete kaudu analüüsi- ja oskuse arendamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - omakultuuri väärtustamine.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendus- oskuse arendamine.

kunstiõpetus - rehielamu ja/või mõisakompleksi joonistamine.

ÕPILANE:

toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu

- kirjeldab inimeste eluolu minevikus
- teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust
- leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid

Mõisted

Rehielamu ja mõis, toidulaud, rõivad ja rahvatraditsioonid, pärisorjus

Kool vanal ajal

ÜLDPÄDEVUSED: **suhtluspädevus** - selge ja asjakohane eneseväljendus.

LÄBIVAD TEEMAD:

elukestev õpe ja karjääri planeerimine - hariduse olulisus vanasti ja tänapäeval.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - suulise eneseväljendusoskuse arendamine

ÕPILANE:

kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

- kirjeldab hariduse andmist minevikus;
- leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid

Mõisted

Tartu Ülikool, talurahvaharidus ja Bengt Gottfried Forselius

Rahvuslik ärkamisaeg

ÜLDPÄDEVUSED:

kultuuri- ja väärtuspädevus - kultuuripärandi väärtustamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - info kogumine internetist, näituselt vmt.

AINEALANE LÕIMING:

kunstiõpetus - kunst rahatähtedel.

muusika - "Mu isamaa, mu õnn ja rõõm" kuulamine, kaasa laulmine.

ÕPILANE:

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

- teab, kes olid Johann Voldemar Jannsen, Lydia Koidula, Carl Robert Jakobson, Jakob Hurt ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos
- kirjeldab tähtsamaid ärkamisaja sündmusi
- nimetab mõnda kodukohaga seotud isikut ja/või sündmust ja/või ajaloomälestist

Mõisted

Rahvuslik ärkamisaeg, Jannsen, Koidula, Jakobson, Hurt, laulu- ja mänguseltsid, I üldlaulupidu

Eesti iseseisvumine

ÜLDPÄDEVUSED:

kultuuri- ja väärtuspädevus - Eesti iseseisvus ja olulisus eestlastele; ajaloolised isikud, esimene Eesti president.

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö infoallikatega.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - kirjaliku eneseväljendusoskuse arendamine, jutu koostamine.

muusika - Eesti Vabariigi riigihümn, kuulamine ja kaasa laulmine.

ÕPILANE:

nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid:

- kirjeldab Eesti iseseisvumise näitel põhjuse ja tagajärje seost
- teab, kes olid Konstantin Päts, Konstantin Konik ja Jüri Vilms ja põhjendab nende olulisust
- teab, millal ja kus kuulutati välja Eesti Vabariik

Mõisted

Päästekomitee: Päts, Konik, Vilms, iseseisvusmanifest, iseseisvuse väljakuulutamine

Iseseisev Eesti kahe maailmasõja vahel

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - leiab ja sõnastab infot ajaloolise kaardi abil

kultuuri- ja väärtuspädevus - väärtustab vabadussõjas kättevõidetud vabadust; mõistab, et sellel oli oma hind ning seda tuleb hoida.

LÄBIVAD TEEMAD:

kodanikualgatus ja ettevõtlikkus -

vabatahtlikud vabadussõjas (nt koolipoisid, Soome vabatahtlikud).

tehnoloogia ja innovatsioon - mõistab tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid (sõjatehnika areng, soomusrongid, kuulipildujad jne).

AINEALANE LÕIMING:

loodusõpetus - leiab ajalookaardilt infot.

ÕPILANE:

toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos.

Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost

- teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärge
- teab ja oskab selgitada võidupüha tähtsust Eesti kultuuriloos
- teab, kes oli Jaan Poska ja põhjendab tema olulisust.
- Selgitab Tartu rahu tähtsust

Mõisted

Vabadussõda (1918-1920), Johan Laidoner, Võnnu lahing - võidupüha, Poska, Tartu rahu

Eesti kahe maailmasõja vahel

ÜLDPÄDEVUSED:

väärtuspädevus:

õpilane väärtustab ja tajub seost oma rahva kultuuripärandiga, väärtustab loomingut ja kujundab ilumeelt.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - Eesti kultuur ja kultuuritegelased kahe maailmasõja vahel.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendusoskuse arendamine.

ühiskonnaõpetus: inimene kui ühiskonna liige ning osaleja ühiskonnaelus.

ÕPILANE:

toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos

- kirjeldab üldist eluolu ja kultuuri, toob näiteid

Mõisted

Maaseadus, Eesti kroon, üldine eluolu ja kultuur

Eesti ja Teine maailmasõda

ÜLDPÄDEVUSED:

kultuuri- ja väärtuspädevus - ühiskondlike ja üldinimlike väärtuste hindamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

väärtused ja kõlblus - ühiskonnas üldtunnustatud väärtuste hindamine.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - kirjaliku eneseväljendusoskuse arendamine

kunstiõpetus - piltide analüüs.

ÕPILANE:

toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost

- toob näiteid, kuidas Teine maailmasõda mõjutas elu Eestis
- teab, kes olid Jossif Stalin ja Adolf Hitler ning selgitab nende mõju Eesti ajaloole
- toob näiteid oma perekonnaloost

Mõisted

Stalin, Hitler,

MRP, Nõukogude okupatsioon, küüditamine, Saksa okupatsioon, holokaust, suur põgenemine

Nõukogude aeg

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - lahendada iseseisvalt etteantud ülesanne.

suhtluspädevus - vestluse/intervjuu läbiviimine.

LÄBIVAD TEEMAD:

tehnoloogia ja innovatsioon - nõukogudeaegsed esemed ja nende vasted tänapäeval.

kultuuriline identiteet - nõukogude aeg kui eesti kultuuri osa.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - küsimuste moodustamine ja vestluse läbiviimine.

matemaatika - esemete paigutamine ajalisel õiges järgnevuses.

loodusõpetus - metsavennapunkrid - seos looduskeskkonnaga.

käsitöö ja kodundus - valmistatakse nõukogudeaegseid toite ja uuritakse nõukogude aja moodi.

ÕPILANE:

toob näiteid sündmustest ja protsessidest Eesti ajaloos ja isiklikus elus; toob näiteid ajaloomälestisest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised:

- iseloomustab erinevatest valdkondadest ENSV eluolu
- toob näiteid ja teab mõnda lugu oma perekonnaloost ENSV ajal
- teab ja tunneb kodukohaga seotud paiku, isikuid

Mõisted

metsavendlus, kolhoos, eluolu ENSV-s

Iseseisvuse taastamine

ÜLDPÄDEVUS:

digipädevus - oskus kasutada digivahendeid ülesande täitmiseks.

õpipädevus - iseseisvalt ülesande lahendamine, nt kui vaja uurida mälestusi.

LÄBIVAD TEEMAD:

väärtused ja kõlblus - perekonna esemete ja piltide ajalooline väärtus.

kultuuriline identiteet - iseseisvuse taastamine kui rahva kultuurimälu osa.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - mälestuste jutustamine klassikaaslastele.

muusika - laulva revolutsiooni lugude kuulamine ja nende sisu üle arutlemine.

ÕPILANE:

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust; toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus

- teab, kes oli Lennart Meri selgitab tema olulisust
- teab, mis põhjustel sai Eesti iseseisvuse taastamine võimalikuks
- oskab nimetada mõnda iseseisvumise taastamisega seotud sündmust

	• teab mõnda perekonnalugu Mõisted laulev revolutsioon, Balti kett, Lennart, Meri, fosforiidisõda	
6.klass	Muinasaeg ja vanaaeg Muinasaeg Teema olulisus: Muinasajal hakkasid inimesed üle minema toidu korjamiselt ja jahipidamiselt põllumajandusele. See oli niivõrd oluline muutus, et seda nimetatakse põllumajanduslikuks revolutsiooniks. See võimaldas saaki suurendada ja tekkisid püüasulad, mis viis tsivilisatsioonide tekkimiseni. Muinasajal tehti suuri edusamme tööriistade ja tehnoloogia valdkonnas. Näiteks võeti kasutusele metallid. Muinasaegne ühiskond oli sõltuv looduslikest ressurssidest ning inimesed pidid neid ressursse hoolikalt kasutama ja jälgima, et neid ei ammendataks. See on meile väärtuslikuks õppetunniks, kuidas ka tänapäeval jätkusuutlikult kooskõlas loodusega eksisteerida, hoida keskkonda enda ümber ja olla teadlik tarbija. Muinasaja käsitlemisel kinnistatakse õpilase oskust orienteeruda ajas, tunda ja kasutada kontekstis ajaloomõisteid, näha põhjuse-tagajärje seoseid, arendada erinevaid õpioskusi (nt analüüsioskus) jne. Eesti ning kitsamalt kodukoha ajaloo tutvumine loob käsitletavate teemade ja paikadega isikliku seose. ÜLDPÄDEVUSED: matemaatikapädevus - kasutab matemaatikale omaseid sümboleid ja meetodeid. Õpipädevus - ajajoon kui oluline ajaloolane mõiste, selle kasutamine. Digipädevus - koostab digivahendite abil ajajoone: https://www.timetoast.com/timelines/dipity-online-timeline LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - analüüsioskuse arendamine. AINEALANE LÕIMING: matemaatika - aja mõõtmine: arvtelje koostamine, sajandite määramine, arvutamine - kui palju aega on ühest sündmusest möödunud? ÕPILANE: teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt Mõisated esiaeg ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu, eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, araabia number, Rooma number, ajalooallikad, arheoloogia ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus – õpilane kasutab õpitud tekstiloomes. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - analüüsioskuse arendamine. AINEALANE LÕIMING: eesti keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendusoskuse arendamine. usundiõpetus - maailma religioonide tekkimine, sobivad ülesanded II kooliastme usundiõpetuse kavast ÕPILANE:	

toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu

kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

- nimetab muinasaja perioode ja toob näiteid erinevate perioodidele iseloomulikest tunnustest, avastustest ja leiutistest
- kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid
- seletab ja kasutab mõisteid kontekstis

Mõisted:

nimese kujunemine, kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, sugukond, küttimine ja korilus

Muinasaeg Eestis

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - oma teadmiste ja oskuste analüüsimine.

suhtluspädevus - selge ja asjakohase eneseväljendus oskuse arendamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet – õpilane teab, et eestlaste käitumistaolus on ajaloos muutunud.

teabekeskond ja meediakasutus - õppekäik teemaga seotud kohta kui füüsiline teabekeskond.

AINEALANE LÕIMING:

kunstiõpetus - õpilane illustreerib oma teadmiste põhjal eestlaste eluolu muinasajal.

ÕPILANE:

teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi

teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust

- kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid Eestis
- teab esimesi asulaid: Pulli ja Kunda Lammasmägi
- teab mõnda kodukohas asuvat muistist või kodukoha inimasustuse tekkelugu

Mõisted

Pulli, Kunda Lammasmägi, alepõld, kindlustatud asula, kalmed

Vanad Idamaad

Teema olulisus:

Esimesed suured riigid tekkisid sooja kliimaga aladel üleujutavate jõgede orgudes, kus liikumine toimus peamiselt veeteede kaudu. Tänu üleujutustele oli muld viljakas ja sai tegeleda viljakasvatusega. Tekkis tööjaotus ning võrdsete inimeste kogukonnast eraldusid ajapikku teised ühiskonnakihid. Rahvaarvu kasvades oli vaja viljakat maad juurde saada. Selliste suurte tööde korraldamiseks – niisutuskanalite kaevamine, tammide ehitamine, ühiselt maa kaitsmine vaenlase eest – tekkisidki esimesed riigid ja võeti kasutusele kiri. Õpilasel kujuneb oskus orienteeruda ajaloolises ajas, oskus leida, analüüsida ning mõista seoseid ning mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist, nt miks kujunesid tsivilisatsioonid just suurte jõgede ääres või miks võeti kasutusele kiri. Kujuneb oskus töötada ajalookaardiga ning täita kontuurkaarti.

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - definitsioonikaardi koostamine, oma definitsiooni sõnastamine koos näidetega

töötamine kaardiga - kontuurkaardile tsivilisatsioonide ja jõgede märkimine

LÄBIVAD TEEMAD:

keskkond ja jätkusuutlik areng – tsivilisatsiooni tekkimine: arutletakse, mis tingimused olid soodsad, et esimesed tsivilisatsioonid tekkisid just jõgede äärde. Keskkonnast sõltusid inimeste tegevusalad.

AINEALANE LÕIMING:

ühiskonnaõpetus - riigi tunnused (skeem riigi tunnuste kohta)

loodusõpetus - Euroopa ja Aasia kaart, jõed.

ÕPILANE:

toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust

- selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid
- oskab näidata kaardil Egiptust, Mesopotaamiat, Vana Indiat ja Vana Hiinat

Mõisted

tsivilisatsioon ehk kõrgkultuur, Egiptus ja Niilus, Mesopotaamia - Euftrat ja Tigris, Hiina - Huanghe ja Jangtse, India - Indus ja Ganges

Mesopotaamia

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine: kaardilt riikide leidmine, muutuste nägemine ja sõnastamine, allikatöö: Hammurapi seadustekogu lugemine ja arutelu.

matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogia pädevus - ratta ja vankri leiutamine, astroloogia ja astronoomia tundmine, suured ehitised (tsikuraat, Babüloni rippuvad aiad, Ištari väravad)

LÄBIVAD TEEMAD:

keskkond ja jätkusuutlik areng – mesopotaamlaste oskus kasutada ära jõgesid kõrgkultuuri kujunemisel, leiutised, kiilkirja kasutuselevõtt

AINEALANE LÕIMING:

loodusõpetus - kaarditöö, looduslikud olud Lähis-Idas, maavarad, planeetide nimed

ühiskonnaõpetus - mesopotaamlaste usund, linnriik kui ühiskonna valitsemise vorm

eesti keel - küsimuste koostamine teksti põhjal ja neile vastamine, funktsionaalse lugemisoskuse arendamine (allikatöö)

ÕPILANE:

toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

- teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus
- teab, kes oli Hammurapi
- mõistab Mesopotaamia kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning oskab tuua näiteid

Mõisted

Sumerid, linnriik, Babüloonia, Hammurapi, seaduste kogu, kiilkiri, savitahvel, tsikuraat, Ištar, Marduk, potikeder ja ratas, Gilgamesh

Egiptus

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine.

suhtluspädevus - asjakohase kirjaliku eneseväljenduse arendamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikkus inimeseks, Vana-Egiptuse kultuuripärand kaasajal.

väärtused ja kõlblus - orjapidamine antiikajal ja inimelu väärtus tänapäeval.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - kirjaliku eneseväljendusoskuse arendamine.

inglise keel - videodest teabe saamine ja selle mõistmine.

kunstiõpetus - Egiptuse teemalise pildi joonistamine.

usundiõpetus - Õiglusejumalanna Maat [vt ülesannet](#)

ÕPILANE:

nimetas teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust

nimetas ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

- teab, milline oli Egiptuse riiklik korraldus ning kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon
- kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel
- tunneb Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas, astronoomias
- toob näiteid kujutavast kunstist, teab mõnda Egiptuse püramiide

Mõisted

Vaarao, preestrid, templid, ametnikud, orjad, hieroglüüfid, papüürus, palsameerimine, mummia, sarkofaag, püramiidid, kalender, aritmeetika ja geomeetria

Vahemere idaranniku kõrgkultuurid: Foiniikia, Iisraeli ja Juuda riik

ÜLDPÄDEVUSED: kultuuri ja väärtuspädevus - suhtume lugupidavalt teistesse kultuuridesse, juutide usk, kultuur ja riiklus, foiniiklased leiutasid tähestiku

õpipädevus (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine: kaardilt riikide leidmine, muutuste nägemine ja sõnastamine, allikatöö: Vana Testament, kümme käsku, lugemine ja arutelu.

LÄBIVAD TEEMAD:

väärtused ja kõlblus - õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid (kümme käsku ja nende tähendus)

kultuuriline identiteet - kujundatakse õpilase arusaamist kultuuride mitmekesisusest, kultuuril ja religioonil on inimeste mõtte- ja käitumisaadi kujundajana oluline roll

AINEALANE LÕIMING: **loodusõpetus** - kaarditöö, looduslikud olud Lähis-Idas, maavarad, purpurpunase värvi saamine

ühiskonnaõpetus - judaism, Iisrael. Kaubandus jõukuse alusena (Foiniikia jõukad kaubalinnad)

ÕPILANE:

toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos

- teab, et foiniiklased head meresõitjad, võtsid kasutusele tähestiku
- teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon
- teab, mis on Vana Testament

Mõisted

Tähestik, meresõitjad, Kartaago

Ainujumala usk, Jahve, Mooses, Vana Testament, kümme käsku

Vana-India ja Vana-Hiina

Teema olulisus:

Vana-India ja Vana-Hiina kuuluvad maailma vanimate kõrgkultuuride hulka. Seal on pärit mitmed teadmised ja leiutised, mida igapäevaelus kasutame. Tänapäeva Hiina Rahvavabariik ja India Vabariik on maailma suurima rahvaarvuga riigid ning avaldavad olulist mõju maailma majandusele ja poliitikale. Hiina ja India ajaloo, kultuuri ning religiooni tundmine aitab kaasa avara silmaringiga tolerantse maailmakodaniku kujunemisele, kes väärtustab kultuurilist mitmekesisust.

ÜLDPÄDEVUSED:

kultuuri- ja väärtuspädevus - peab lugu Vana India ja Hiina kultuurist ja religioosetest tõekspidamistest, panusest maailma kultuurilukku.

õpi- ja suhtluspädevus – töötab rühmas, võtab vastutuse oma ülesande tegemisel, otsib infot, sõnastab olulise, jagab kohustusi, suhtleb rühmaliikmetega viisakalt.

enesemääratluspädevus –

õpilane reflekteerib õpitud, mis õnnestus hästi, mida peab veel harjutama

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet – õpilane väärtustab kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis

tehnoloogia ja inovatsioon - väärtustab Hiinas ja Indisas kasutusele võetud leiutisi ja innovatsiooni

AINEALANE LÕIMING:

eesi keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendusoskuse arendamine.

kunstiõpetus - postri või esitluse kujundamine

ÕPILANE:

nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust

teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas.

- teab, et Vana-India ja Hiina kõrgkultuurid tekkisid suurte jõgede äärde
- teab, mis on kastisüsteem
- toob näiteid India ja Hiina avastustest ja leiutistest
- mõistab, et erinevates piirkondades on erinevad usulised tõekspidamised ja väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis

Mõisted

India ja Indus, Ganges, kastisüsteem, usulised tõekspidamised, budism, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male, Hiina ja Huang He, Jangtse, keisriigi algus, Hiina müür, Suur Siiditee, kompass, paber, Konfutsius

Vana-Kreeka ja Vana-Rooma

Teema olulisus:

Vana-Kreeka ja Vana-Rooma ajalugu, kultuur ning teadussaavutused on oluliselt mõjutanud inimeste arusaama meid ümbritsevast maailmast ning inimestevahelistest suhetest. Lääne kultuur ja lääneliku demokraatia põhimõtted pärinevad Vana-Kreekast. Kreeka filosoofid leiutasid tänapäeva teaduse ning Kreeka ajaloos peituvad lääne meditsiini juured. Rooma impeeriumis arenes välja võrdsusel ja õiglusel põhinev õigussüsteem. Paljud antiikaja tehnoloogilised saavutused (teedevõrk, akveduktid, termid) on aluseks tänapäeva tehnilistele lahendustele.

Antiikaja ajaloo õppimise kaudu kujundame kultuuriteadlikku inimest, kes tajub kultuuri rolli inimeste mõtte- ja käitumislaidi mõjutajana ning selle muutumist ajaloo jooksul. See võimaldab näha paralleele mineviku ja tänapäeva vahel ning analüüsida põhjuse-tagajärg seoseid. Antiikajaloo kaudu puutub

õpilane kokku uute mõistetega, mille tundmine ja kontekstis kasutamine laiendab õpilase oskussõnavara. Sõnavara rikkus on omakorda mõtlemise alus. Töötamine erinevate allikate ja kaartidega võimaldab arendada õpilase funktsionaalset kirjaoskust, oskust teha järeldusi, luua seoseid ning kriitiliselt hinnata erinevate allikate usaldusväärsust.

Vana-Kreeka

Kreeta-Mükeene kultuur

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine.

suhtluspädevus - asjakohase kirjaliku eneseväljenduse arendamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet – õpilase kujunemine kultuuriteadlikuks inimeseks, kes teab, et antiikkultuuri juured peituvad Kreeta-Mükeene kultuuris.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - kirjaliku eneseväljendusoskuse arendamine, sidusate lausete moodustamine..

ÕPILANE:

kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos

- oskab näidata kaardil: Kreeka, Kreeta, Balkani poolsaar, Ateena, Sparta
- teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist

Mõisted

Balkani poolsaar,

Hellas ja hellenid, barbarid, Kreeka, Kreeta, Ateena, Sparta, Knossos, Mükeene

Kreeka linnriigid

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - koostööoskuse arendamine, eriarvamustega arvestamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - analüüsioskuse arendamine.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - funktsionaalse lugemis- ja kirjaoskuse arendamine.

ÕPILANE:

teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi

kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat

toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised

- kirjeldab Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust ja eluolu Ateena ja Sparta näitel, võrdleb neid kirjelduse põhjal
- seletab ja kasutab järgmisi mõisteid: polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori

Mõisted

polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia,

kodanik, ori, Perikles, Kreeka-Pärsia sõjad (Maratoni lahing)

Vana-Kreeka kultuur ja teadus

ÜLDPÄDEVUSED:

kultuuri- ja väärtuspädevus - seoste leidmine kultuuripärandi ja nüüdiskultuuri vahel.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - õpilase kujunemine kultuuriteadlikuks inimeseks.

Õpilane teab Vana-Kreeka kultuuril on suur mõju tänapäevale.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus- funktsionaalse lugemisoskuse arendamine ja küsimuste formuleerimine, nimede/terminite ortograafia. Eepos.

kehaline kasvatus - olümpiamängud antiikajal ja tänapäeval.

kunstiõpetus - oma igapäevaelust valitud seiga vaasimaalina kujutamine.

ÕPILANE:

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist

iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust

- toob näiteid Vana-Kreeka kultuuri- ja teadussaavutustest
- oskab nimetada tähtsamaid kreeka mõtlejaid
- jutustab olümpiamängudest ja kreeka kunstist
- püüab vaadelda maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi ning mõistab Vana-Kreeka kultuuri mõju Euroopa ajaloole

Mõisted

Homeros, eeposed "Ilias" ja "Odüsseia"

Herakles, komöödia ja tragöödia, Zeus, Olümpia, olümpiamängud, 776 eKr,

templid, arhitektuur, skulptuur, vaasimaalid, Herodotos, nt Pythagoras,

Hippokrates, Sokrates, Platon, Aristoteles

Hellenism

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - (ajaloo)kaardiga töötamise oskuse arendamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - hellenismiaja kultuurisaavutuste kaudu kultuuripärandi väärtustamine.

AINEALANE LÕIMING:

kunstiõpetus - vabal valikul hellenismiaja kultuurisaavutuse/vanaaja seitsme maailmaime kujutamine.

ÕPILANE:

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos

teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi

- teab, kes oli Aleksander Suur ja kirjeldab tema vallutuste tagajärgi
- selgitab, mis on hellenism ning toob näiteid hellenismiaja kultuuri- ja teadussaavutustest

Mõisted

Aleksander Suur, hellenism, Aleksandria, seitse maailmaimet, nt Eukleides,

Archimedes, Ptolemaio

Vana-Rooma

Rooma riigi tekkimine

ÜLDPÄDEVUS:

kultuuri ja väärtuspädevus - lugupidamine teise kultuuri suhtes: legend Romulusest ja Remusest, pronksist emahunt Rooma linna sümbolina, ladina keel, millest kujunes sajanditeks Euroopas kirjakeel

õpipädevus: kujundatakse oskust töötada kaardi, ajajoone ja tekstiga

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - Rooma kultuuri mõju teiste rahvaste ajaloole

keskkond ja jätkusuutlik areng - Rooma linna teke Tiberi jõe kaldale, soo kuivendamine - foorum

AINEALANE LÕIMING:

loodusõpetus - Apeniini ps, Itaalia geograafiline asend ja loodusolud

matemaatika - Rooma linna vanuse arvutamine, kuningate ajajärgu pikkus.

ÕPILANE:

toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

paigutab ajatelejele ajaloosündmusi, kasutades õigesti ajatühikuid, lahendab ajatelejele abil ülesandeid

- näitab kaardil: Apeniini poolsaar, Vahemeri, Rooma linn, Tiberi jõgi, Alpi mäestik
- teab Rooma riigi tekkelugu ning teab, kes oli Romulus ja miks on ta oluline Rooma kultuuriloos
- paigutab ajatelejele Rooma linna asutamise aasta
- selgitab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: Kapitolium, foorum, ladina kee

Mõisted

Apeniini poolsaar, Vahemeri, Rooma, Tiberi jõgi, Alpi mäestik, Romulus, 753 eKr, Kapitolium, foorum, ladina keel, etruskid

Rooma vabariik

ÜLDPÄDEVUS:

õpipädevus - küsimuste koostamine teksti kohta, kaaslaste intervjuerimine ja info edasirääkimine

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - Rooma kultuuri mõju teiste rahvaste ajaloole

AINEALANE LÕIMING:

loodusõpetus - kaart. Hannibali teekond üle Alpide

ÕPILANE:

kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust

- selgitab Rooma vabariigi riigikorda
- kirjeldab ja näitab kaardi abil Rooma riigi laienemist
- teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejateks
- seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk
- teab, kes oli Caesar ja ja põhjendab tema olulisust

Mõisted

vabariik, senat, konsul, rahvakoosolek, Puunia sõjad, Hannibal, Kartaago, Caesar, leegion, kodusõda

Eluolu Vanas-Roomas

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - vastastikuse õpetamise meetod tagab, et kõik õpilased on kogu tunni vältel aktiivsed ja kujundavad tunni vältel mitmesuguseid olulisi oskusi (teksti lugemine, olulise väljatoomine, teistele oma teema õpetamine ning refleksioonifaasis õpitu meenutamine).

kultuuri- ja väärtuspädevus - orjandusliku Rooma ühiskonna väärtused.

LÄBIVAD TEEMAD:

väärtused ja kõlblus - õpilane mõistab, et orjanduslikus Roomas olid teistsugused väärtuspõhimõtted ning me ei saa neid hinnata.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - funktsionaalne lugemine, lühidalt olulise kirja panemine, selgesõnaliselt oma mõtete edasi andmine, st oma teema õpetamine.

ÕPILANE:

teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas

toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu

kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

- kirjeldab eluolu Rooma riigis
- teab mõisteid: patriitsid, plebeid, rahvatribuun, gladiaator ja kasutab neid õiges kontekstis

Mõisted

patriitsid, plebeid, rahvatribuun, perekond, ori, gladiaator

Kultuur ja religioon Vanas-Roomas

ÜLDPÄDEVUSED:

kultuuri- ja väärtuspädevus - seoste leidmine kultuuripärandi ja nüüdiskultuuri vahel.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - õpilase kujunemine kultuuriteadlikuks inimeseks.

Õpilane teab Vana-Rooma kultuuril on suur mõju tänapäevale.

keskkond ja jätkusuutlik areng - akveduktid, teede ehitus, termid, kanalisatsioon

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus- funktsionaalse lugemisoskuse arendamine ja küsimuste formuleerimine, nimede/terminite ortograafia.

kunstiõpetus - plakati illustreerimine, arhitektuuriliste saavutuste kujuta

ÕPILANE:

teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist

toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised

toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus

- teab roomlaste usule iseloomulikke jooni
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos
- teab, kes oli Jeesus Kristus ning mõistab tema olulisust kultuuriloos
- kasutab uusi mõisteid õiges kontekstis

Mõisted

templid, amfiteater, akvedukt, triumf, Colosseum, kristlus, Uus Testament, piibe

Rooma keisririik

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - ajalookaardi abil teadmiste hankimine ja sõnastamine, ajajoone kasutamine orienteerumaks ajaloolises ajas, sündmuste jagamine Rooma ajaloos eri perioodidesse.

LÄBIVAD TEEMAD:

väärtused ja kõlblus - õpilane mõistab, et orjanduslikus Roomas olid

teistsugused väärtuspõhimõtted ning me ei saa neid hinnata tänapäeval harjunud vaatenurgast.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - funktsionaalse lugemise kujundamine, küsimuste koostamine, selge eneseväljenduse arendamine.

	matemaatika - ajajoonete daatumite kandmine, Augustuse valitsemisaja arvutamine. ÕPILANE: toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele paigutab ajateljele ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos • selgitab Rooma keisririigi valitsemiskorda • tunneb Rooma ühiskonna üldist arengut keisririigi ajal • teab, miks lõhenes Rooma keisririik • teab, kes oli Augustus ja põhjendab tema olulisust • teab, millal ja miks lagunes Rooma keisririik Mõisted provint, Lääne-Rooma, Ida-Rooma, Augustus, Konstantinoopol, 476, hunnid, suur rahvasterändamine	
7.klass	Keskaeg ja varauusaeg Maailm keskajal 476–1492 Keskaja mõiste, üldisloomustus ja periodiseerimine Teema kaudu kujundatakse õpilasel oskust orienteeruda ajas, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist. Keskaja algust seostatakse enamasti antiikkultuuri hävinguga: Kreeka ja Rooma kirjanike ning filosoofide teosed unustati, lagunesid kuulsad Rooma teed, paljud Rooma-aegsed linnad kaotasid tähtsuse. Keskaja perioodi pikkuseks on u 1000 aastat, mis jagatakse selle paremaks mõistmiseks vara-, kõrg- ja hiliskeskajaks. Keskaja alguseks peetakse kokkuleppeliselt aastat 476, kui kukutati (saadeti riigist välja) viimane Lääne-Rooma keiser Romulus Augustulus. Kõrgkeskaeg oli rüütliekultuuri ning paavstivõimu hiilgeajaks, hoogustus kaubandus ning hakkasid taastekkima linnad, sinna mahuvad mitu sajandit kestnud ristsõjad. Hiliskeskaega jäävad silmapaistvad saavutused kultuuri vallas, nii trükikunsti leiutamine kui ka maadeavastuste algus. ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine: kaardilt riikide leidmine, muutuste nägemine ja sõnastamine. kultuuriline identiteet väärtustab keskaegseid ajaloomuistiseid oma kodukohas LÄBIVAD TEEMAD: keskkond ja jätkusuutlik areng – külmaperiood, kuidas keskkond muutus, suure rahvasterändamise tulemused Lääne-Euroopa jaoks. AINEALANE LÕIMING: matemaatika - sündmuste paigutamine araabia numbritega ajajoonetele. Kunst: kuidas kujutati inimesi, eluolu keskajal ÕPILANE iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid • nimetab sündmuse ja aastaarvu, millega tähistatakse kokkuleppeliselt keskaja algust Euroopas ja Eestis	

- nimetab keskaja kolm perioodi (vara- kõrg- ja hiliskeskaeg) ning toob näiteid iseloomulike joonte kohta igast perioodist
- mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval oma kodukohas (nt linnus)
- võrdleb Euroopat 5. ja 13. sajandil kaardi alusel

Mõisted:

Keskaja mõiste

Keskaja periodiseering: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg.

Seisused, läänikord ja eluolu

Oluline on tajuda tänapäeva ja keskaja ühiskonna erinevusi, aga ka seda, mida väärtustame tänapäevani (nt mõtteid rüütlikoodeksist), institutsioonide erinevusi ja sarnasusi. Selle kaudu õpitakse võrdlema ja nägema seoseid, nt kiriku roll keskaja ühiskonnas ja kes täidab neid ülesandeid täna.

Traditsioonilise käsitluse järgi on keskaegses ühiskonnas igal inimrühmal (seisusel) oma nimetus, ülesanne ja kindlad piirid, tegelikus elus kippusid piirid olema siiski üsna hägused. Oluline on mõista, et keskaegne inimene elas teistsuguses ruumijaotuses kui tänapäeva inimene. Tal polnud privaatsust.

Õpilane püüab mõista keskaegse inimese maailmapilti ja selgitada, miks keskaegne inimene oli läbinisti usklik. Kui tänapäeval tajutakse nii mõningi kord karistamatuse tunnet, siis keskajal pole karistamatust, sest jumal näeb ja mäletab - see distsiplineeris. Keskaega iseloomustab lääni- ehk

feodaalkord. Lään ehk feood oli maavaldus, mida valitsesid suurfeodaalid, kes läänistasid maad koos seal elavate talupoegadega edasi väikefeodaalidele.

Läänisuhted rajanesid kahe inimese vahelistel vasallisidemetel ning kujunesid välja Frangi riigis Merovingide ja Karolingide ajal, levides hiljem üle Euroopa.

Teema õppimise abil kujundatakse õpilasel oskust analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist. Õppija mõtlemisprotsesside arenemisel on oluline laiendada ajaloolist sõnavara. Ajalooliste mõistete tundmine ning kontekstis kasutamine on eelduseks analüüsioskuse kujundamisele, kus vastav sõnavara on mõtlemise aluseks. Õpilane vajab nähtuste kirjeldamiseks ja iseloomustamiseks termineid, mille tähendust peab ta tundma õiges kontekstis. Mõistetega tegelemiseks võiks kasutada mitmekesist metoodikat.

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - õpilane kasutab erinevaid õpistrateegiaid - skeemi koostamine nt linnus, feodaalse hierarhia või rüütlike elu kohta,

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - mõistab ja iseloomustab Jumala keskset rolli keskaja inimese maailmapildis

AINEALANE LÕIMING -

eesti keel - tekstist olulise leidmine ja selle arusaadavalt kaaslasele selgitamine

kunst - illustreeritud mõttekaart rüütlike, aadlidaami või linnuste kohta.

ÕPILANE

- iseloomustab seisuslikku ühiskonda: nimetab seisused ja ülesanded, selgitab jumala tähtsust keskaja inimese maailmapildis;
- iseloomustab läänikorda
- kasutab kontekstis mõistet senjäär ja vasall ja truudus, feodaal
- kirjeldab feodaalset hierarhiat, selgitab seoseid.
- iseloomustab läänimeeste elulaadi;
- kirjeldab keskaegset linnust,

- iseloomustab rüütli ja aadlidaami, kirjeldab nende elu. Nt kirjeldab keskaegse rüütli seisuse ideaale, võrdleb neid tänapäeva meesideaaliga, iseloomustab keskaegse aadlidaami ilu- ning käitumisideaali; võrdleb seda tänapäeva naise ideaalidega, loetleb aadlinaise kohustusi ja ülesandeid abikaasa ja lossiemandana; selgitab aadlike abielu peamist eesmärki.
- analüüsib linnuselu vooruseid ja puuduseid keskaja inimese seisukohast

Mõisted:

läänikord ehk feodaalkord, lään ehk feood, läänimees ehk feodaal, senjäär, vasall, läänipüramiid ehk feodaalne hierarhia, turniir, linnus

Ristiusk, kirik ja kultuur

Lõiming kunstiopetusega: tutvumine miniatuurmaalide ja keskaja kujutava kunstiga. Teksti illustreerimine.

Arutlege, milliste tunnuste põhjal võib ära tunda keskaja miniatuurid (kujutava kunsti). Keskaja kunst oli jutustav ja illustreeriv kunst (koomiksi sarnane). Mis olid olulisemad teemad keskaja kunstis. Miks keskaja kunstnikud on sageli anonüümsed. Mis on kujutava kunsti tähtsus ja tähendus kiraoskamatu elanikonna jaoks jne.

Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“

käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

Usundiõpetus - Quizizz kristluse kohta:

<https://quizizz.com/admin/quiz/5fac3bcac016dd001bf3a72a/kristluse-kokkuvote?fromSearch=true&source=>

Ühiskonnaõpetus, usundiõpetus

Üheks oluliseks looks kristlikust moraalist on peetud lugu halastaja samaarlasest. Kristluses on väga tähtsal kohal empaatia, kaastunne ja aitamine. Oluline on ennast asetada teise inimese olukorda, et teda paremini mõista. Selle mõistmiseks võib teha rühmatöö, kus õpilased valivad ühe pere [Dollar Street keskkonnast](#) kus on näha, kuidas elavad erineva sissetulekuga inimesed (inglise keelne, aga paljude fotodega). Õpilased mõtlevad, mis tunne oleks elada ühe väga vaese inimese asemel. Teistele tutvustatakse tema kodu, pere, mänguasju, sööki jne.

ÕPILANE

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode;
- 2) iseloomustab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus;
- 3) kirjeldab kiriku struktuuri,
- 4) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 5) selgitab mõne näite põhjal, mil moel võivad ehitised, kunstiteosed ja muud esemed anda teavet keskaegse inimese maailmapildi kohta.
- 6) teeb kirjalike tekstide või kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi, hinnates autori taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis.
- 7) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliseid tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;

- 8) tunneb ära ja nimetab romaani ja gooti stiili arhitektuuris (ümarmkaar/teravkaar, hoone üldilme, akende suurus ja hulk, detailid);
- 9) iseloomustab kunstiteoste toel keskaja kujutavat kunsti (temaatika, kujutamiseviis, kunstniku staatus, eesmärgid).
- 10) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 11) selgitab ristiusustamise mõju kultuurile ja keskkonnale kirikuehituse näite kaudu;
- 12) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- 13) toob näiteid keskaja inimeste teadmistest ja uskumustest haiguste kohta
- 14) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist:
- 15) Toob näiteid keskaja kirjandusest, kunstist ja muusikast; *iseloomustab keskaja kultuuripärandit näidete põhjal

Mõisted

Ristiusk, katoliku kirik, kiriku struktuur, kogudus, usklikud
 Vaimulikud, ilmikud, pühak, paavst, peapiiskop, piiskop, preester,
 Klooster, munk, kerjasmunk, nunn, abt, abtiss, tsölibaat, askees
 Palve, palverännak, palverändur, reliikvia, liturgia, koraal, psalm
 Sacrament, ristimine, armulaud, laulatus, ordinatsioon, patt,
 Paradiis, põrgu, puhastustuli, pith, romaani still, gooti stiil
 Altar, ümarmkaar, teravkaar, manuscript, miniatuur

Euroopa riigid varakeskajal

Varakeskaja tähelepanuväärsemaks valitsejaks oli Karl Suur, kes ühendas Prantsusmaa, Saksamaa ja Põhja-Itaalia, olles omamoodi Euroopa ühenduse loojaks. Karolingide renessanss tagas antiikkultuuri pärandi säilimise ja edasikandumise. Õpilane õpib erinevate allikate põhjal looma seoseid ning tegema järeldusi, kujundatakse arutlusoskust, mis areneb kõigi ajalooalaste oskuste baasil. Ajaloos on palju silmapaistvaid isikuid, kes on mõjutanud ajaloo kulgu. Õpilane mõistab, et Frangi kuningas Karl Suure tähendus ei seisne üksnes osava diplomaadina Euroopa alade ühendamises, vaid pigem kultuuripärandi kaitsja ja edasikandjana. Karl Suur pani aluse Euroopa identiteedile, Euroopa identiteet põhineb antiikkultuuril.

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - õpilane kasutab erinevaid õpistrateegiaid - kaardi abil info leidmine ja sõnastamine, mõttekaardi koostamine Karl Suure kohta

ettevõtlikkuspädevus - arutletakse selle, missugused omadused peavad olema inimesel, kes on kindlustanud endale koha ajaloos.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - tänapäeva Euroopa juured peituvad keskajas

teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga

AINEALANE LÕIMING:

geograafia - keskaegse ja tänapäevase Euroopa riikide kaardi võrdlemine

muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.

ÕPILANE:

- 1) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi
- 2) selgitab suure rahvaste rändamise põhjuseid ja mõju Euroopale;
- 3) nimetab Lääne-Rooma riigi aladel tekkinud germaanlaste riike;

- 4) iseloomustab germaanlaste ja roomlaste suhteid;
 5) nimetab romaani ja germaani keelkonda kuuluvaid keeli
 6) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- kirjeldab Frangi riigi tekkimist ning jagunemise põhjuseid ja tagajärgi (kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa);
 - teab, kus tekkis Frangi riik – kannab kontuurkaardile
 - selgitab milles seisnes ristiisu vastuvõtmise tähtsus Frangi riigi jaoks
 - selgitab, kes on Merovingid, kes on Karolingid

Mõisted:

Suur rahvasterändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping

Linnad ja linnaelu

ÜLDPÄDEVUSED:

digipädevus - internetist vajaliku info otsimine.

ettevõtlikuspädevus - missugused omadused pidid olema kaupmehel, kuidas saadi meistriks, milliseid ameteid tuli kauem õppida, miks?

sotsiaalne ja kodanikupädevus - grupis töötamine, kodanikuõigused ja -kohustused keskaegses linnas

LÄBIVAD TEEMAD:

elukestev õpe ja karjääri kujundamine - keskaegsed ametid, ametialane väljaõpe (meistriks saamine).

teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga

AINEALANE LÕIMING:

loodusõpetus - Eesti keskaegsete linnade ja hansalinnade märkimine kaardile.

eesti keel ja kirjandus - lühijutu koostamine.

käsitöö ja kodundus - keskajale omase toidu valmistamine.

muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.

ÕPILANE:

1) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest

2) kirjeldab elu keskaegses linnas kasutades ajalooalaseid mõisteid õiges kontekstis

3) võrdleb elu keskaja ja tänapäeva linnas

4) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis

5) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist

6) toob näiteid, mis Eesti linnades on säilinud keskajast

7) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju

8) selgitab hansakaubanduse mõju Eesti linnade arengule

Mõisted:

linnaõigus, raad, raekoda, turuplats, gild, tsunft, Hansa Liit

Euroopa riigid kõrgkeskajal

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - hangib infot ja tõlgendab allikakriitiliselt visuaalset ajalooallikat. Koostab õpitu põhjal mõttekaardi või definitsioonikaardi (süsteematiseerib ja kinnistab õpitud).

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - Inglismaa ja Prantsusmaa kultuuride muutumine ajaloo vältel, väärtustab kultuurilist mitmekesisust

teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga

AINEALANE LÕIMING:

kunst - kuidas kujutati inimesi, lahingustseene keskajal, kunstitöö ajalooallikana.

muusika: ajaloosündmuse esitamine lauluna

inglise keel: Inglismaa ajalugu puudutava informatsiooni hankimine ja tõlkimine ja esitamine võõrkeeles

ÕPILANE:

1)analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;

2)võrdleb riigi kujunemist Prantsusmaal ja Inglismaal.

3) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile,

4) mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;

5)toob näiteid relvastuse arengust keskajal, nt Saja-aastase sõja käigus võeti kasutusele tulirelvad

Mõisted

William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d Arc

Keskaegse Euroopa naabrid: araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik

Õpioskuste arendamine: info otsimise, süstematiseerimise, organiseerimise ja esitamise oskus.

Võrdlemise oskus.

Väljendus ja esinemisoskus.

Seoste loomise oskus.

Järelduste sõnastamise oskus.

LÄBIVAD TEEMAD

„Elukestev õpe ja karjääri kujundamine

keskendub õpilase võimete, huvide, vajaduste ja hoiakute teadvustamisele, kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Õpilasi juhatakse mõtlema oma võimalikele tulevastele tegevusvaldkondadele ning arutlema, millised eeldused ja võimalused on neil olemas, et oma soove ellu viia

Usundiõpetus. Arutlus: [vaata videot](#) Malala Yousafzaist ja tema selgitusest selle kohta, kuidas islamit valesti tõlgendatakse ja kasutatakse. Mille järgi sa saad aru, et Malala on moslem? Kas videos on midagi, mis ei ole sinu arvates moslemitele tüüpiline? Kuidas tõlgendatakse islami usku valesti? Kelle huvides see on? Igapäevaelus võib religioon avalduda ka suhetes teiste inimestega. Näiteks peavad kõik religioonid oluliseks andestamist. Tegevusülesanne: uurige rühmades erinevate religioonide rituaale, mis on seotud inimese elukaarega.

Otsige ühe religiooni kohta võimalikult erinevaid näiteid Youtubest, tehke oma uurimusest esitlus ja tutvustage klassile.

ÕPILANE:

- 1) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 2) Selgitab mõne näite põhjal keskaegse Euroopa suhteid naabritega;
- 3) teeb kirjalike või esemeliste allikate ja kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 5) toob näiteid, kuidas suhted naabritega on mõjutanud eurooplaste maailmapilti, teadmisi, uskusi,
- 6) teeb lihtsamaid järeldusi rahvaste ja kultuuride vastastikuse mõju kohta

Mõisted:

Bütsants, õigeusk, patriarch, ikoon, ristkuppelkirik, Mosaiik, kirikulõhe, beduiinid, Meka, Kaaba, islam, moslem, Allah, Prohvet, kaliif, kalifaat, džihaad, mošee, minarett, koraan, imaam Viikingid, varjaagid, normannid, saaga, ruunikivi, valhalla, bojaar, Veetše, družina

Ristisõjad

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - ajalookaardi ja allikate abil teadmiste hankimine ja sõnastamine,

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - eestlaste muinasusk ja ristiusu vastuvõtmine, elame kristlikus kultuuriruumis, austame loodust.

AINEALANE LÕIMING:

geograafia - Euroopa kaardi kasutamine, Eesti haldusjaotuse muutumine aja jooksul.

eesti keel ja kirjandus - katkendi lugemine Läti Henriku "Liivimaa kroonikast".

usundiõpetus - Arutelu: miks sageli arvatakse, et religioon põhjustab sõdu ja konflikte? Milliste oma tõekspidamiste pärast oled sina valmis võitlema?

Religioosete inimeste ja gruppide jaoks on religioon oluline osa nende identiteedist. Sageli määratletakse neid inimesi ja grupe just eelkõige nende religiooni järgi (moslemid, juudid jne), mistõttu seostatakse nende gruppide siseseid või vahelisi konflikte samuti religiooniga. Tegelikult põhjusteks on tavaliselt hoopis poliitilised, majanduslikud või ajaloolised asjaolud. Mis põhjused ajendasid ristisõdu?

Vaata ka [usundiõpetuse III kooliastme ainekava ülesande soovitusi](#)

ÕPILANE:

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) toob allikate põhjal esile ristisõdade põhjuse-tagajärje seoseid;
- 3) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 4) selgitab, miks algasid ristisõjad Läänemere ääres ning kuidas need mõjutasid Eesti ajalugu
- 5) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- 6) kirjeldab muistse vabadusvõitluse käiku ning paigutab selle sündmuse laiemasse ajaloolisse konteksti (ristisõjad Euroopas ja Liivimaal, keskaja algus Eestis);
- 7) nimetab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi

- 8) selgitab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised
9) selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas

Mõisted:

Urbanus II, Saladin, püha maa, ristisõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, muistne vabadusvõitlus, Lembitu

Haridus, ülikoolid ja teadus

ÕPIOSKUSED

Uurida erinevate allikate põhjal, mida tähendab dispuut.

Kasutada teemaga haakuvat **dispuudi** meetodit leppides kokku reeglid või formaadi vastavalt grupi suurusele ja tasemele.

<https://mitteformaalne.ee/methods/dispuut/>

LÄBIVAD TEEMAD

„**Elukestev õpe ja karjääri kujundamine**“ taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja töölaseid valikuid.

ÕPILANE:

- 1) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- 2) selgitab näidete toel, kellel ja kuidas oli keskajal võimalik haridust saada
- 3) Nimetab keskaja seitse vaba kunsti
- 4) Toob näiteid keskaja teaduste: skolastika, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse uurimismeetoditest ja -tulemustest
- 5) nimetab Euroopa esimesi ülikooli ja kirjeldab ülikoolides toimunud õppetööd

Mõisted:

Loostrikool, linnakool, toomkool, ülikool, teaduskond, 7 vaba kunsti, Rector, dekaan, dispuut, skolastika, alkeemia, astroloogia

Eesti keskajal

Õpilane mõistab, et keskajal (periood 13. sajandist 16. sajandi keskpaigani) ei ole Eestit tänases tähenduses, vaid on territoorium (Estland, Estonia).

Poliitiliselt, majanduslikult ja kultuuriliselt on tegemist Vana-Liivimaaga (Livonia, Livland, Alt-Livland), mis koosnes erinevatest piirkondadest. 7-8% elanikkonnast elas linnades, valdav enamus maal. Liivimaa ühiskond oli etniliselt erikeelne.

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - ajalookaardi ja allikate abil teadmiste hankimine ja sõnastamine,

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - õpilane toob esile iseloomulikke jooni elust keskajal Eestimaal

AINEALANE LÕIMING:

geograafia - Eesti haldusjaotuse muutumine aja jooksul.

ÕPILANE:

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) märgib kaardile Liivi sõja järgse haldusjaotuse
- 3) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle,
- 4) kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;

6) selgitab muutusi Liivimaa valitsemises peale muistse vabadusvõitluse lõppu

Mõisted:

keskaja periodiseering Eesti ajaloos, Vana-Liivimaa, Liivi sõda

Maailm varauusajal 1492–1600

Maadeavastused

AINEALANE LÕIMING:

Geograafia: vahemaade mõõtmine, orienteerumine

asukoha määramine, geograafiline kaart, maadeavastajate teekondade kirjeldamine kasutades geograafia terminoloogiat (ilmakaarte nimetused, mandrid, saared, neemed, ookeanid, mered, väinad jms)

Füüsika. Mõõtevahendid ja ühikud.

Eesti keel ja kirjandus

Kolumbus Krisostomus Kolumbuse-aegsete eesti poisslaste meelisinimedest ja nende päritolust

https://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2011_2/OK_2011-2_03.pd

ÕPILANE:

1) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;

2) selgitab Christoph Kolumbuse rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks;

3) toob näiteid hispaanlastest ja portugallastest kolonisaatorite eesmärkidest ja tegevusest Ameerikas.

4) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;

5) märgib kaardile maadeavastajate retked. Kirjeldab retkesid oma sõnadega kasutades geograafia termineid.

6) selgitab eurooplaste kolonialismi põhjuseid ja tagajärgi Uues Maailmas;

7) toob näiteid hispaanlaste ja portugallaste tegevusest Uue Maailma avastus- ja vallutusretkedel;

8) annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile Uues Maailmas kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast.

Mõisted:

Marco Polo reisikirjad, kompass, astrolaab, karavell, karak, Indiaanlased, asteegid, inkad, konkistadoorid, kolonialism Koloniaalimpeerium

Reformatsioon ja vastureformatsioon

LÄBIVAD TEEMAD:

„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ Tähtsal kohal on üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalused kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel.

„Teabekeskond ja meediakasutus“ õpilane õpib märkama, mõistma ja analüüsima meedia rolle ühiskonnas ajaloo sündmuste näitel (märkab kommunikatsiooni tähtsust ja kommunikatsioonivahendite muutumist ajas). Senisest olulisemaks muutub teabe usaldusväarsuse kriitiline hindamine, kuna õpilane kasutab leitud teavet järjest rohkem isiklike otsuste tegemiseks (nt õppimisvõimalusi valides).

ÕPILANE:

1) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;

2) Toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust;

	3)nimetab vastureformatsiooni põhjuseid ja tagajärgi. 4) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 5)uurib ja tutvustab mõne keskajal elanud inimese võimalusi ja valikuid Marthin Lutheri ja tema mõttekaaslaste näitel Mõisted: Katoliiklus, reformatsioon, usupuhastus, indulgents, tees, ketser, Augsburgi usutunnistus, luterlus, protestantlus, kalvinism, Anglikaanlus, pildirüüste, Trento kirikukogu, jesuiidid, Vastureformatsioon, inkvisitsioon Renessanss ja humanism ÕPIPÄDEVUSED: suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitud erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpitudga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi. LÄBIVAD TEEMAD: „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“ taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja töölaseid valikuid. ÕPILANE: 1)loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; 2)võrdleb skolastikat ja humanismi; 3)toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele. 4) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 5)selgitab, kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse. Mõisted: Humanism, renessanss, trakta	
8.klass	Maailm 1600–1815 Uusaja mõiste, üldiseloostus, periodiseering. Ühiskond varauusajal. Varauusaeg on periood ajaloos, kus eurooplased allutasid järk-järgult suurema osa maailmast oma poliitilise ülemvõimu alla, millele lisandus koos ristiusu levitamise ja euroopaliku kultuuri pealesurumise. Mitte ühelgi teisel ajastul ei ole Euroopa mõju kogu maailma ajaloole olnud nii märkimisväärne kui	

varauusajal. Õpilane õpib märkama ja sõnastama seoseid ning ajaloos toimunud sündmuste mõju inimkonna erinevatele eluvaldkondadele.

LÄBIVAD TEEMAD:

„**Keskkond ja jätkusuutlik areng**” Õpilast suunatakse aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest ning inimtegevusega kaasnevatest mõjudest; **Kunst, informaatika** - olenevalt valikust, kas ajajoon koostatakse paberil või veebikeskkonnas võib ajajooni illustreerimise või piltide ja näitliku info lisamisega täiendada.

ÕPILANE::

iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode

*määratleb ajalisel (märgib ajajoonile) varauusaja ja uusaja piirid;

*selgitab ajaloo periodiseerimise eesmärgi ja kokkuleppelisust;

*iseloomustab seisuslikku ühiskonda ja Euroopa usuelu varauusajal

*toob näiteid muutustest, mis toimusid Euroopas ja maailmas varauusajal ja uusajal

Mõisted:

Varauusaeg, uusaeg, periodiseerimine, ajaloo pöördepunkt

Praktiline tegevus:

1)Ajajooni koostamine: pöördepunktide, oluliste uusaja sündmuste ja nähtuste märkimine ajajoonile. Õpitakse kasutama õpikut, otsima infot veebist vms?

Ühiselt pannakse paika ajastu piirid.

Ajajoon võib koostada paberil või veebikeskkonnas, üksi, paaris või rühmatöona. Soovitav on ette anda sündmuste hulka, mida ajajoonile märkida (nt iga 50 aasta kohta kaks olulist sündmust, koos põhjendusega, miks just need välja toodi). Vähem võimekale õpilasele võib ajajoonile märgitavad sündmused ette anda.

Võimekamad õpilased võivad ühel pool telge näidata Eesti ja teisel maailma sündmuse või täiendada näidetega mingist spetsiifilisest eluvaldkonnast või konkreetsest riigist. Õpilased/ rühmad tutvustavad oma tööd vastastikku. Ükskaks õpilast-rühma võivad tutvustada kogu klassile.

2)Seisuste skeemi (püramiidi koostamine). Skeemil tuleb näidata erinevused seisuste sees.

Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal

AINEALANE LÕIMING:

Eesti keel: soovitatav on sõnaveebist uurida sõnade ususõda, kodusõda, veresaun tähendusi ja lasta õpilastel neid mõisteid oma sõnadega seletada.

Võõrkeeled: tõenäoliselt tuleb allikaanalüüsi koostamiseks infot otsida võõrkeelsetelt veebisaitidelt.

Usundiõpetus: Arutelu: miks sageli arvatakse, et religioon põhjustab sõdu ja konflikte? Milliste oma tõekspidamiste pärast oled sina valmis võitlema?

Religioosete inimeste ja gruppide jaoks on religioon oluline osa nende identiteedist. Sageli määratletakse neid inimesi ja grupe just eelkõige nende religiooni järgi (moslemid, juudid jne), mistõttu seostatakse nende gruppide siseseid või vahelisi konflikte samuti religiooniga. Tegelikult põhjusteks on tavaliselt hoopis poliitilised, majanduslikud või ajaloolised asjaolud. Mõtle õpitud konfliktide peale, milliste konfliktide põhjuseks on religioon ja mis on teised põhjused. Kasuta oma otsuste tegevuseks abi asjakohastest interneti allikatest.

Ükski religioon ei õigusta sõda ega tapmist. Ometigi on olukordi, kus tuleb seista selle eest, mida armsaks või pühaks pead (pere, kodumaa). Õiglase sõja teooria kohaselt on sõda teatud juhtudel õigustatud. Tegevusülesanne: uurige õiglase sõja põhjuseid ([Wikipedia artikkel](#)) ja vaadake, kas ja mil määral te nendega nõustute.

ÕPILANE:

1)toob allikate abil esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid:

võrdleb allikate toel Prantsusmaa ususõdade, Inglismaa kodusõja ja kolmekümneaastase sõja põhjuseid ja tagajärgi

2)analüüsib allikate usaldusvärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist:

*hindab allika usaldusvärsust eristades fakte ja arvamusest;

*teadvustab allika autori taotlusi ja eesmärke;

*põhjendab allika valikut.

teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;

*teeb allika põhjal järeldusi autori positsiooni, taotluste või veendumuste kohta;

Mõisted:

Ususõda, kodusõda, protestandid, katoliiklased, hugenotid,

Luterlased, kalvinistid, anglikaanid, Vestfaali rahu

Praktiline tegevus:

Töö tekstiga:

õpilane koostab vähemalt kahe riigi näitel võrdleva tabeli 16.-17. sajandi kodusõdade/ ususõdade põhjuste ja tagajärgede kohta ja sõnastab Kristo Siigi video, oma koostatud tabeli ja teksti toel omapoolse järelduse ususõdade tulemuste ja tagajärgede kohta.

Allika analüüs

Absolutism ja valgustus

AINEALANE LÕIMING:

eeesti keel - sõnaveebi kasutamine ja kirjaliku ning suulise väljendusoskuse samuti esinemisoscuse arendamine. Ülesandes võiks õpilane püüda luua või tabada ajalooliste isikute väljendusstiili. Kirja kirjutamine arendab loovust ja empaatiat. Kirja pandud teksti ette lugemine vähendab esinemisärevust, ent pakub esinemiskogemust.

ÕPILANE:

1)iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode

*iseloomustab põhitunnuste kaudu absolutismiajastut, analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;

*analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid uusajal elanud ajalooliste isikute näitel, kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda:

*annab hinnangu absolutismile ajastu kontekstis, loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest:

*Seostab inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemist hariduse ja valgustusideede levikuga;

*nimetab valgustusfilosoofe ning toob näiteid nende panusest inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemisse

Mõisted:

Monarh, monarhia, absolutism, absoluutne monarh, valgustatud absolutism, valgustatud monarh

Erinevad võimalused tema paremaks omandamiseks:

Kasutab <https://sonaveeb.ee/> mõistete seletamiseks

Mõistekaardid:

Õpilane koostab laiendatud mõistekaarte näidetega valitsejatest, valgustusfilosoofidest ja nende vaadetest ja tegevusest.

Kaardi mudel võib olla etteantud. Kaarte võib esitleda klassile ekraani vahendusel.

Paaristöö: kirjavahetus kahe ajaloolise isiku (nt valitseja ja filosoofi vahel, kahe valitseja vahel vms).

Õpilased valivad kaks ajaloolist isikut, kelle eluaastad võimaldavad neil kirjavahetuses olla ja kirjutavad kaks kirja. Esimene tõstatab mingi probleemi või küsimuse, küsib nõu vms. Teine vastab esimesele, andes soovitusi või hoopis kritiseerib esimese tegevust või seisukohti. Kirjades võiks puudutada valikuliselt usuküsimusi, lihtrahva elu parandamist, riigi valitsemise ja välispoliitika küsimusi jms, mis võis valitud isikule huvi pakkuda.

Olenevalt klassi suurusest kantakse kirjad suuliselt ette väiksemates rühmades ning valitakse õnnestunud või klassis.

Ameerika iseseisvumine**SEOS ÜLDPÄDEVUSTEGA:**

suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid; on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust

ÕPILANE:**selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu 17.-18. sajandil:**

1)Inglise kolooniate rajamine, konfliktid Prantsuse ja Inglise kolooniate vahel, kolooniate konfliktid emamaaga, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, 1789. aasta põhiseadus ja selle jõustumine.

2) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani;

3)selgitab inimõiguste ja kodanikuvabaduste arengut mõne ajaloolise dokumendi näitel Ameerika iseseisvusdeklaratsioon ja põhiseadus

Mõisted

Koloonia, emamaa, iseseisvus-deklaratsioon, iseseisvussõda, Põhiseadus, demokraat

Praktiline tegevus:

Töö tekstiga ja sündmuste aegrivi koostamine.

Paaristöö: Õpilastele antakse sedelid sündmustega Ameerika Ühendriikide kujunemisloost. Sedelid tuleb järjestada ja sündmuste sisu lahti kirjutada. Töö tulemusel võib valmida elektrooniline- või paberposter või -plakat teemal Ameerika ühendriikide loomine, mida klassikaaslastele tutvustatakse. .

Ülesanne dokumendiga: Ameerika Ühendriikide iseseisvusdeklaratsioon

<https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/2801>

Prantsuse revolutsioon ja Napoleon

Teema käsitlemine pakub hulgaliselt võimalusi erinevate ajalooalaste oskuste kujundamiseks. Prantsuse revolutsioon on uusaja suursündmus, mis muutis Euroopas valitsenud seisuslikku ühiskonnakorraldust. Keskajast pärinenud seisustel olid erinevad õigused, samas jõukuse tase seisuse piires oli väga erinev. Suuremal osal rahvast ei olnud poliitiliste otsuste tegemisel mingit kaasaráákimisõigust, samas kui majanduslikult omati märkimisväärsed võimu. Prantsuse revolutsioon tõi kaasa ühiskonnas inimeste majandusliku ja sotsiaalse võrdsustamise. Õpitakse nägema, et põhjused viivad tagajärgedeni, et muudatusi ühiskonnas on viidud läbi nii reformide kui ka revolutsiooni teel ja nende mõju ulatub tänapäevani.

PÄDEVUSED:

Suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi

Kultuuri- ja väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi; teadvustada oma väärtushinnanguid;

LÄBIVAD TEEMAD:

„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“: üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalused kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel

ÕPILANE:

1) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi

2) selgitab Prantsuse revolutsiooni Asutava kogu ja Napoleoni reformide (koodeksite) näitel ühiskonna ümberkorraldamise vajadust ja erinevaid võimalusi.

3) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval

4) selgitab äärmuslike liikumiste ja ideoloogiate mõju ühiskonnale jakobiinide näitel

Mõisted:

Seisused, generaalstaadid, reform, revolutsioon, Asutav kogu,

Äärmuslus, žirondiinid, jakobiinid, terror, koodeks

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus

LÄBIVAD TEEMAD:

„Kultuuriline identiteet“ teemakäsitlemisega suunatakse õpilast:

1) omandama teadmisi Eesti kultuuri, sealhulgas eesti rahvuskultuuri ja teiste kultuuride kujunemise ja vastastikku rikastavate mõjutuste kohta;

2) mõistma ennast kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana;

ÕPILANE:

1) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;

2) Võrdleb Rootsi ja Vene ajal (17. ja 18. sajandil toimunud muutusi Eestis)

3) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;

4)Toob näiteid uusaja kultuuripärandist kodukohas ja Eestis (arukam õpilane toob esile näiteid nt kirikute või mõisahoonete käekäigust nõukogude ajal ja Eesti Vabariigis);

5)toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus;

6)tutvustab üht uusaja kultuuriobjekti kodukohas või Eestis, selgitades selle tähtsuse või funktsiooni muutumist ajas

Mõisted:

Rootsi aeg, Vene aeg, reduktsioon, restitutsioon

Kunst, kultuur ja teadus varauusajal

LÄBIVAD TEEMAD:

„Tehnoloogia ja innovatsioon“

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

1) omandama teadmisi tehnoloogiate toimimise ja arengusuundade kohta erinevates eluvaldkondades;

2) mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus;

3) aru saama tehnoloogiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste uuenduste vastastikustest mõjudest ning omavahelisest seotusest;

4) mõistma ja kriitiliselt hindama tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid ning kujundama kaalutletud seisukohti tehnoloogia arengu ja selle kasutamise seotud eetilistes küsimustes; 5) kasutama info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (edaspidi IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks; 6) arendama loovust, koostööoskusi ja algatusvõimet uuenduslike ideede rakendamisel erinevates projektides

Usundiõpetus, loodusained

Lugeda tekst: [Ekspert selgitas välja, mis on tarkus.](#)

Arutlemiseks: mis on need suured küsimused, mida me saame uurida teaduse abil? Kas ja millised on küsimused, millele teadus veel ei oska vastata? Kas sinu arvates saab loodusteadlane olla sügavaltusklik inimene? Mida arvad ütlukest, et teadus vastab küsimustele „kuidas?“ ja usk vastab küsimusele „miks?“? Oletame, et saaksid vastuse ühele küsimusele elu ja maailma kohta. Mida sa tahaksid teada saada? Tegevusülesanne: teadlased on väga targad, aga ometigi ei osata täpselt selgitada, mida tähendab tarkus. Proovige oma rühmas hästi täpselt kirjeldada, mis on tarkus. Kas klassikaaslased nõustuvad teie definitsiooniga?

ÕPILANE::

1)nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;

2)võrdleb põhitunnuste alusel (üldilme, detailid) barokkstiili, klassitsismi arhitektuuris;

3)tunneb ära ja iseloomustab allikate põhjal barokki, rokokoostiili, klassitsismi kujutavas kunstis, toob näiteid kunstnike ja nende teoste kohta;

4) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;

5)analüüsib teaduse arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile varauusaja teadusrevolutsiooni saavutuste näitel

Mõisted:

Barokk, rokokoo, klassitsism

Maailm 1815–1918

Viini kongress

AINEALANE LÕIMING:

Eesti keel: mõistete seletamine ja illustreerimine Viini kongressi näidetega

Geograafiaga: Euroopa kaardi loomine

Eesti keele ja informaatikaga: Referaadi koostamine ja vormistamine.

Referaadi osad: tittelleht, sissejuhatus, peatükid ja alapeatükid, kokkuvõtted, viitamine (vastavalt koolis kehtivale juhendile), kasutatud allikate loetelu.

Referaati ei prindita vaid laaditakse üles koolis kasutatavasse veebikeskkonda (stuudium vms)

LÄBIVAD TEEMAD:

„Keskond ja jätkusuutlik areng“

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast: võtma vastutust jätkusuutliku arengu eest, kasutama loodussäästlikke ja jätkusuutlikku arengut toetavaid tegutsemisviise; hindama ning vajaduse korral muutma oma tarbimisvalikuid ja eluviisi.

ÕPILANE:

1) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;

2) analüüsib Euroopa riikide arengut uusajal mõne riigi näitel/ (Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa, Venemaa, Austria, Rootsi vms)

Mõisted:

Kongress, lõppakt, restauratsioon, tagurlus, tasakaal

Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine

AINEALANE LÕIMING:

keemia - söe ja koksi erinevused, orgaanilised kütused jms

füüsika - võimsus ja võimsusühikud, auru jõu demonstreerimine keeva vee poti abil

geograafia - tööstusliku pöörde levik ja seos loodusvarada ja looduslike tingimustega (vt Hiiumaa muuseumi töölehed)

uurimisküsimuse sõnastamine - dilemmaküsimuste harjutuse abil saavad

õpilased aru kuivõrd oluline on taustainfo valdamine hea küsimuse

koostamiseks ja faktidel põhineva otsustuse tegemiseks

PÄDEVUSED:

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt.

LÄBIVAD TEEMAD:

„Keskond ja jätkusuutlik areng“ Õpilast suunatakse arutlema keskkonnaprobleemide üle nii kodukoha, ühiskonna kui ka üleilmsel tasandil, kujundama isiklike keskkonnaalaseid seisukohti ning pakkuma lahendusi keskkonnaprobleemidele.

ÕPILANE:

1) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas

2) analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, rahvuslusele tänapäeval:

3) iseloomustab ja võrdleb liberalismi, konservatismi, natsionalismi ja sotsialismi etteantud kriteeriumide alusel (nt ideaalid ja eesmärgid, ideoloogid, toetajaskond), kujundab oma arvamuse.

Mõisted:

Ideoloogia, liberalism, konservatism, sotsialism, rahvuslus, Natsionalism, äärmuslus, kommunism

Poliitilised õpetused

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel: mõistete selgitamine.

kunst: stendi kujundus.

ühiskonnaõpetus: arutelu mõne tänapäeva Eesti või kohaliku elu probleemi üle.

LÄBIVAD TEEMAD:

„**Väärtused ja kõlblus**“ toob selgemalt esile väärtushinnangute ja kõlbeliste normide ühiskondliku ning ajaloolis-kultuurilise mõõtme. Erinevate maailmavaadete tutvustamisega (ajaloos ning tänapäeval) toetatakse sallivuse ja lugupidava suhtumise ning maailmavaatelistes küsimustes orienteerumise oskuste kujunemist. Eri allikatest teabe kogumisega, erinevates õppeainetes käsitletu ning kogemuste põhjal juhitakse õpilasi arutlema väärtuste ja kõlbelisuse teemade üle, võrdlema erinevaid seisukohti ja põhjendama oma seisukohti, pidades silmas eelarvamusteta, taktitundelist, avatud ja lugupidavat suhtumist erinevatesse arusaamadesse.

ÕPILANE:

1) Iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, rahvuslusele tänapäeval:

2) Iseloomustab ja võrdleb liberalismi, konservatismi, natsionalismi ja sotsialismi etteantud kriteeriumide alusel (nt ideaalid ja eesmärgid, ideoloogid, toetajaskond), kujundab oma arvamuse.

Mõisted:

Ideoloogia, liberalism, konservatism, sotsialism, rahvuslus, Natsionalism, äärmuslus, kommunism

Euroopa rahvaste kevad (1848. aasta revolutsioonid)

AINEALANE LÕIMING

eesti keel: mõistete seletamine

inglise keel ja geograafia: kaardi ja legendi lugemine

ühiskonnaõpetus: võitlus õiguste eest, eesmärkide seadmine ja vahendite valimine, ühiskondlik vastasseis ja kompromissid

LÄBIVAD TEEMAD:

“**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus**” -teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

1) väärtustama ühiselu demokraatlikku korraldamist, koostööd, kodanikualgatusi ja vabatahtlikkusele põhinevat tegutsemist ning konfliktide rahumeelset ja vägivaldatut lahendamist;

2) olema algatusvõimeline ja ettevõtlik, kujundama isiklike seisukohti ning neid väljendama;

3) tundma õppima ja kaitsma enda ja teiste õigusi ning mõistma nendega kaasnevat vastutust ja kohustusi;

ÕPILANE:

1) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda:

2) arutleb märksõnade või küsimuste toel rahvusluse, Euroopa rahvaste vabadusliikumise ja 1948. aasta revolutsioonide põhjuste ning tagajärgede üle.

Kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda

Mõisted

Rahvuslus, rahvuslik vabadusliikumine, rahvusriik, kodanlus,

Liberalism, vabariik, põhiseadus

Kolonialism ja imperialismi kujunemine

AINEALANE LÕIMING

Võõrkeeled: materjal koloniaalajaloost

LÄBIVAD TEEMAD:

„**Kultuuriline identiteet**“ taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

„**Väärtused ja kõlblus**“ taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

ÕPILANE:

1) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist:

*Toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest Aafrikas, Aasias, Ameerikas, Austraalias

*annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast.

2) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega:

*analüüsib koloniaalvallutuste seost loodusressursside kasvava vajadusega;

*analüüsib rahvaarvu muutuste ja inimeste heaolu seoseid loodusressursside kasutamisega 19. sajandi näitel;

*analüüsib imperialismi kujunemise seost loodusressurssi

Mõisted

Koloonia, koloniseerimine, colonialism, imperium, imperialism

Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

AINEALANE LÕIMING:

Geograafia: esitluse käigus ajalookaardil toimuva jälgimine

Eesti keel ja kirjandus: baltisaksa estofiilide ja ärkamisaja tegelaste panus

Eesti kultuurilukku, eestlaste perekonnanimede saamisluugu

LÄBIVAD TEEMAD:

„**Kultuuriline identiteet**“ õpilasel aidatakse mõista, et omaenda tugev kultuuriline identiteet toetab teda teistes kultuurides orienteerumisel. Õpilasele pakutakse erinevaid võimalusi süvendada teadmisi, omandada kogemusi, kaasa lüüa kohalike kultuurisündmuste ettevalmistamises ja läbiviimises.

ÕPILANE:

1) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis:

*Seostab Eesti omariikluse algust rahvusliku vabadusliikumise ja ärkamisaja sündmustega;

*nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi;

*nimetab Eesti omariikluse kujunemisele kaasa aidanud isikuid ja selgitab nende panust.

2) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;

*seostab eestlaste perekonnanimede saamist pärisorjuse kaotamisega, toob näiteid perekonnanimede saamislugudest;

*toob näiteid estofiilide tegevusest ja panusest eesti kultuurilukku;

*toob näiteid arkamisaja tegelaste ja nende panuse kohta eesti kultuuriloos;

3) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;

*toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus;

*toob näiteid Kalevipoja tegelaskuju tähenduse muutumise kohta ajaloos.

4) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;

*toob näiteid Eestist pärit, Eestis õppinud või tegutsenud baltisaksa haritlaste tegevuse rahvusvahelisest mõjust (Karl Ernst von Baer, [Fabian Gottlieb Benjamin von Bellingshausen](#), August von Kozebue, [Adam Johann von Krusenstern](#), Eduard von Toll, Friedrich Georg Wilhelm von Struve, Ferdinand von Wrangel jt);

*teadvustab baltisakslaste rolli eesti (ja läti) kultuuri ja ühiskonnaelu arengus;

Mõisted.

Reformed, tagurlus, dekabristid, õigeusk, isevalitsus, Slavofiil, venestamine, baltisakslane, estofiil

Esimene maailmasõda. Eesti iseseisvumine

Teema olulisus: 1914. aastal alanud Esimene maailmasõda tõi kaasa muutused, mis avaldasid suurt mõju ühiskonnaelu erinevatele valdkondadele: lagunesid impeeriumid, tõusid esile rahvusriigid, toimus märgatav areng sõjapidamises, teaduses, kultuuris jt ühiskonnaelu valdkondades. Eesti jaoks tipnesid Esimese maailmasõja aegsed sündmused omariikluse väljakuulutamise ja kättevõitmisega Vabadussõjas. Esimene maailmasõda näitas, et suured impeeriumid (Saksa, Venemaa, Austria-Ungari) lootsid sõjalise jõu abil lahendada oma probleeme, kuid varisesid lõpptulemusena kokku. Nendes riikides puhkesid rahutused, Venemaal vallandus revolutsioon. Õpilased õpivad erinevate allikate ja kaardi abil nägema ja sõnastama põhjus-tagajärg seoseid, arutlevad ajalooksündmuste ja nähtuste üle, kasutades fakte ja mõisteid konteksti sobivalt. Õpilased selgitavad õpitegevuse tulemusena, kuidas muutused maailmas avaldasid mõju Eestile ja tema kodukohale.

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - leiab ja sõnastab infot erinevate allikate ja ajaloolise kaardi abil.

LÄBIVAD TEEMAD:

tehnoloogia ja innovatsioon - tehnoloogia areng sõja ajal (uuendused sõjapidamises)

teabekeskond - analüüsides Esimese maailmasõja eelseid allikaid, propagandapilte, õpilane õpib nägema propaganda mõju ühiskonnas valitsevatele hoiakutele ja inimese otsustele.

AINEALANE LÕIMING:

kirjandus - raamatud ja filmid, mis kajastavad Esimese maailmasõja sündmusi, nt Erich Maria Remarque "Läänerindel muutusteta" (miks nim sõjaaegset põlvkonda "kadunud põlvkonnaks")

geograafia - kaardilt info hankimine, kontuurkaardi täitmine.

ÕPILANE:

1)toob allikate põhjal esile ajalooksündmuste põhjuse-tagajärje seoseid

- 2)arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle
- 3)analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi ning Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule.
- 4)analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile
- 5)nimetab I maailmasõja käigus kasutusele võetud sõjapidamise uuendusi, kirjeldab nende rolli, toob näiteid sõda käsitlevatest filmidest, raamatutest jms. toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide ja revolutsiooni teel, analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 6)kirjeldab Vene revolutsioonide ja novembrirevolutsiooni tagajärgi ja mõju
- 7)nimetab Esimese maailmasõja aegseid sõjalise liite ning selgitab mis riigid ja miks sinna kuulusid, sõnastab sõja põhjuseid ja tagajärgi selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis:
- 8)seostab Eesti omariikluse kujunemist rahvusvaheliste sündmustega (uute rahvusriikide tekkimine esimese maailmasõja käigus, Vene revolutsioonid)

Mõisted

Antant, Kolmikliit, Keskriigid

atentaat, läänerinne, idarinne, maneööversõda, positsioonisõda, Compiègne'i vaherahu,

veebruari- ja oktoobrirevolutsioon Venemaal, Lenin, kommunistid, Nõukogude Venemaa

iseseisvusmanifest, 23.-24.02.1918

Teadus, tehnika ja kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul

AINEALANE LÕIMING:

Bioloogia mõisted ja teemad: nakkushaigused, bakterid ja viirused, veregrupp, rasestumine ja rasestumisvastased vahendid, toitumine jms

Keemia: ravimid ja narkoos

Füüsika: sise põlemismootor, elektrienergia, elektrimootor, hõõglamp, röntgen

Geograafia:rahvastikuprotsessid 19. sajandil

LÄBIVAD TEMAD:

„**Tervis ja ohutus**“ tähelepanu pööratakse tervist ja ohutust väärtustavate hoiakute kujundamisele ning tervisliku ja ohutu käitumise oskuste arendamisele. Õpilane õpib analüüsima erinevate (isiklike, sotsiaal-majanduslike, kultuuriliste ja keskkonna jt) tegurite mõju tervisele ja turvalisusele ja seadma tervise ja ohutusega seotud eesmärgid ning analüüsima nende saavutamist.

ÕPILANE:

1)teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel:

*toob näiteid 19. sajandi meditsiini edusammudest (ravimid, veregruppide avastamine, röntgen, narkoos, rasestumisvastased vahendid jt) ja põhjendab nende tähtsust haigustega võitlemisel, pere planeerimisel, rahvastikuprotsessides jne

2) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist:

*toob näiteid 19. sajandi teaduse, tehnika, arhitektuuri, kujutava kunsti, moepildi, kirjanduse, muusika jms kohta.

Mõisted

Sisepõlemismootor, elekter, hõõglamp, röntgen, raudtee,

	Raudbetoon, rahvastik, aspiriin, narkoos, süstal, pastöriseerimine, valmistoit, krinoliin, tärgeldamine, Frakk, smoking, silinder, romantism, realism, historitsism, Impressionism, postimpressionism, juugend	
9.klass	LÄHIAJALUGU Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939 Teema olulisus: 1920. aastaid on nimetatud Euroopas demokraatia võidukäigu ja patsifismi ajastuks. Tänu demokraatlike riikide võidule Esimeses maailmasõjas süvenes “vanades” demokraatlikes riikides nimetatud riigikord veelgi. Seda eelkõige valimisõiguse laienemise näol ning levis riikidesse, kus seda esmakordselt rakendama hakati. Leiutised ja uuendused teaduse ja tehnika vallas jõudsid inimeste igapäevaellu, tõusis naiste roll ühiskonnas. Eesti sai pärast iseseisvuse saavutamist osaks Euroopa kultuuriruumist, mistõttu on oluline käsitleda Eesti ajalugu seostatuna Euroopa ja maailma ajalooga. Kahe maailmasõja vahelise perioodi arengu katkestas ülemaailmne majanduskriis. Majandusraskustele lisandusid rahvuslikud, sise- ja välispoliitilised probleemid, mis löid tingimused autoritaarsete ja totalitaarsete jõudude esiletõusuks. Käsitletavat teemasid ning kokkupuude erinevate allikatega võimaldavad õpilases arendada analüüsioskust ja põhjuse-tagajärje seoste leidmist. Oskust arutleda ning teha järeldusi, pidades seejuures silmas laiemat ajaloolist konteksti. Esimese maailmasõja tagajärjed ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. kultuuri- ja väärtuspädevus - Esimese maailmasõja rahulepingu tingimuste kontekstis õiguse ja õigluse vahekord. LÄBIVAD TEEMAD: keskkond ja jätkusuutlik areng - sõja mõju keskkonnale. teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende analüüsimine. geograafia - töö kaartidega. kunstiõpetus - töö karikatuuridega. inglise keel - karikatuuridel oleva teksti tõlkimine, videomaterjalist arusaamine. ÕPILANE: 1) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajalooos 2) eeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis 3) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda 4) oob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid 5) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi • teab, millised olid Esimese maailmasõja tagajärjed; • teab, kuidas muutus Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda; • teab ja selgitab Rahvasteliidu Esimese maailmasõja järgset rolli; • kasutab ajalookaarti ja analüüsib teemakohaseid allikaid.	

Mõisted:

Compiègne'i vaherahu, Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliit, reparatsioonid

Eesti Vabadussõda

on üks kümnetest sõdadest, mida peeti pärast Esimese maailmasõja lõppu ja mille tulemusena sündis Kesk- ja Ida-Euroopas mitmeid rahvusriike. Vabadussõda on üks olulisimaid ja keerulisimaid ajajärke Eesti riigi ajaloos. Esimest korda ajaloos võitlesid eestlased oma riigi eest oma lipu all. Vabadussõja ajalugu on eelkõige inimeste lugu, kes tagasid oma vapruselga Eesti riigi püsijäämise. Eesti rahva iseseisvus ja vabadus ei ole iseenesest mõistetav. See saavutati võitluses ja seda tuleb kaitsta. Teema õppimise kaudu kujundame kultuuri-, väärtus- ja kodanikupädevust. Õpilane loob seoseid Eesti lipupäevade ja Vabadussõja sündmuste vahel, oskab põhjendada nende olulisust minevikus ja tänapäeval.

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine

kultuuri- ja väärtuspädevus - eestlaste valikud sõjas, koolipoiste roll, Eesti vabadus ei ole iseenesest mõistetav, see saavutati võitluses ja seda tuleb kaitsta.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - rühmas töötamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine

kultuuriline identiteet - Vabadussõda kui Eesti omariikluse ja kultuuriloo oluline osa, lipupäevad.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende analüüsimine; ajalehe artiklite leidmine ja analüüsimine.

geograafia - töö kaartidega

kunstiõpetus - töö piltidega

ühiskonnaõpetus - info leidmine riigiportaalidest.

ÕPILANE:

analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis

- teab, kes olid Jaan Poska, Johan Laidoner ja Julius Kuperjanov ning selgitab nende tähtsust;
- teab, millal toimus vabadussõda;
- teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärgi;
- kasutab ajalookaarti sõja pöördeliste sündmuste selgitamisel;
- teab ja selgitab vabadussõja rolli Eesti iseseisvuse kindlustamisel.

Mõisted:

Vabadussõda, Tartu rahu, Jaan Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, välisriikide abi

Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel**ÜLDPÄDEVUSED:**

õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine

geograafia - töö kaartidega

kunstiõpetus - töö piltidega, plakatitega

ühiskonnaõpetus - erinevad riigivalitsemise vormid ja nende tunnused

inglise keel - videotest teksti arusaamine.

ÕPILANE:

1) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas;

2) analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval

3) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda

4) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval

5) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani

- iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism*;
- teab, kes olid Benito Mussolini, Adolf Hitler, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt ja iseloomustab nende tegevust;
- võrdleb autoritarismi ja totalitarismi.

Mõisted:

demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt

Demokraatlik ja autoritaarne Eesti

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine

geograafia - töö kaartidega

ühiskonnaõpetus - riigi korraldus ja juhtimine.

ÕPILANE:

toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide teel ja analüüsib nende mõju

- nimetab mõjukaid ühiskonnaelu tegelasi ja toob näiteid nende tegevusest;
- selgitab ja toob näiteid mõistete *ideoloogia, reform ja revolutsioon* kohta;
- kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikel ajal.

Mõisted:

maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikel ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (nt. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik)

Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine

ettevõtlikkuspädevus - mida toob kaasa majanduskriis ja hakkama saamine kriisi ajal.

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega.

kunstiõpetus - ajaloosündmuste sisu kategoriseerimine ja märksõnastamine pildi kujul.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine

ühiskonnaõpetus - riigi roll majanduse korraldamisel, tööaeg ja tööjaotus

geograafia - loodusressursside mõju riigi majandusele (Saksamaa Ruhri tööstuspiirkonna äravõtmine)

matemaatika - andmete analüüs ja järelduste tegemine diagrammide põhjal; tööaja ja -mahu arvutamine.

ÕPILANE:

1)analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ning negatiivset mõju ühiskonnale

2)arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle,

3)kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda

4)selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega

5)arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda

6)toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid

- kirjeldab ja võrdleb maailma ning Eesti majandusolusid kahe maailmasõja vahel;
- teab, mis muutused tõi kaasa konveiermeetodi; kasutuselevõtmine
- teab, mis olid suure majanduskriisi põhjused ja tagajärjed.

Mõisted:

konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss, maaseadus, rahareform

Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis

ÜLDPÄDEVUSED:

sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine

ettevõtlikkuspädevus - uute leiutiste ja avastuste tegemine, mida kaasa tõi ja kuidas muutis inimeste eluolu.

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - info otsimine ja uurimine kodukohaga seotud hoonete, isikute kohta.

kultuuriline identiteet - kodukohas olevad hooned, mis osa erinevatest ajastustest; oma rolli mõistmine kultuurikandjana.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - eesti kirjanikud ja luuletajad ja nende teosed

keemia, füüsika, bioloogia - tehnilised leiutised ja avastused.

ÕPILANE:

1)teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel

2)toob näiteid erinevate ajastute kultuurist

- 3)analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile
- 4)mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga
- 5)märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju
- 6)märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda
 - kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas;
 - nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
 - nimetab mõnda kultuuritegelast maailmas ja Eestis ning selgitab tema olulisust kultuuriloos.

Mõisted:

uued valdkonnad kultuuris ja saavutused teaduses (tehnika, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas

Teine maailmasõda 1939–1945

Teema olulisus:

Teise maailmasõja käsitlemisel on võimalus allikate põhjal muuhulgas arutleda põhjalikumalt inimõiguste teemal: mõelda, miks ja missuguseid valikuid teevad ja kuidas käituvad inimesed olukorras, kus neil on väga vähe või peaaegu olematud valikuid. Elades mitmekultuurilises ühiskonnas, tuleks arutleda, kuidas nähakse sõda ühes või teises ühiskonnagrupis, kuidas õpilane suhestub teemaga ning milline on teema seos tänapäevaga.

Rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine.

geograafia - töö kaartidega.

kunstiõpetus - karikatuuri analüüs.

ÕPILANE:

- 1)toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid
- 2)arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle,
- 3)kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda
- 4)analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel
- 5)teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;
- 6)teab ja kirjeldab sündmuseid, mis viisid Teise maailmasõjani.

Mõisted:

anšluss, Münchener kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa “Kolmas riik”

Teine maailmasõda

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine.

väärtus ja kõlblus - inimelu hind sõjas, inimelu väärtustamine.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine.

geograafia - töö kaartidega.

ühiskonnaõpetus - inimõigused ühiskonnas, ÜRO. Lugemisülesanne: tutvuda mõiste *inimõigused* selgitusega [Inimõigusteinstituudi lehelt](#). Kasutada [TTS \(tean, tahan teada, sain teada\) meetodit](#), et selgitada välja õpilaste küsimused teema kohta. Arutleda nende üle.

füüsika - tuumaenergia ja tuumarelva

inglise keel - filmide, videode vaatamine.

usundiõpetus - üks nähtus, erinevad näod. Tee virtuaalses keskkonnas näitus internetist leitud piltidega, kus sa leiad ühe religiooni kohta, mis on seotud paljude eelarvamuste ja stereotüüpidega, võimalikult palju erinevaid fotosid (islami naised, juudid, hindud jne).

Töö allikaga. Küllastada [Anne Franki muuseumi lehekülge](#), võimalusel lugeda katkendeid Anne Franki päevikust (ilmunud ka eesti keeles). Õpitegevusena teevad õpilased Canva või mõnes muus virtuaalses keskkonnas lühifilmi teemal: "Mida Anne Franki päevikud õpetavad meile holokaustist?"

ÕPILANE:

arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda

- teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda;
- toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed;
- seletab mõisteid *MRP, holokaust, ÜRO*;
- kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu;
- analüüsib ja hindab inimõiguste rikkumise põhjuseid ajaloolises kontekstis.

Mõisted:

sõjategevus ida- ja läänerindel, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelva leiutamine ja kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimsusevastased kuriteod (holokaust, genotsiid)

Eesti Teises maailmasõjas

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine.

väärtus ja kõlblus - inimese võimalused ja valikud sõja ajal.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine.

ühiskonnaõpetus - inimõigused ja valikud ühiskonnas sõja kontekstis

ÕPILANE:

- 1)toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärg
- 2)analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel

- 3)analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist
- 4)selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- 5)selgitab Eesti iseseisvumise kaotamise põhjuseid, tagajärgi, sündmuste käiku ja seoseid tänapäevaga;
- 6)selgitab mõisteid *MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon*;
- 7)analüüsib eestlaste valikuid Teises maailmasõjas.

Mõisted:

baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur põgenemine, nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon

Maailm pärast Teist maailmasõda

Teema olulisus:

Sõda muutis kardinaalselt jõudude vahekorda maailmas. Kuna NSVL laiendas järk-järgult oma mõjuvõimu Ida-Euroopas ning lääneriigid ei suutnud Moskva laienemist takistada, kujunes välja uus suurriikide-vaheline vastasseis - külm sõda. Vaatamata ideoloogilisele vastuolule püüti viia rahvusvahelised suhted uuele tasandile. Õpilane õpib eritüübiliste allikate ja ülesannete põhjal analüüsima ja sõnastama järeldusi külma sõja ajal toimunu kohta. Õpilane õpib väärtustama demokraatiat ning inim- ja kodanikuõigusi. Ajastule omaselt on võimalik käsitleda massikultuuri ja selle mõju ühiskonnale ning looduskeskkonnale. Päevakorda kerkib sotsiaalne õiglus ja võrdsus erinevate liikumiste näol: näiteks mustanahalistele võrdsuste õiguste nõudmine, noorsoo- ning hipiliikumine jne.

Külm sõda

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus -

rühmas probleemiakna täitmine, ajalookaardi abil teadmiste omandamine ja kinnistamine.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine, uudisloo koostamine tuginedes usaldusväärsetele allikatele.

väärtus ja kõlblus - inimõiguste väärtustamine, allikatekstide põhjal arvamuse avaldamine

AINEALANE LÕIMING:

eesi keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine, uudise kirjutamine.

geograafia - maailma poliitilise kaardi tundmine, kaardil orienteerumine

ühiskonnaõpetus - demokraatliku ja diktatuuri võrdlemine, näidete toomine,

ÕPILANE:

1)arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda

2)selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo

3)iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;

4)seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *külm sõda, kriisikolle, raudne eesriie*.

Mõisted:

külm sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolled (nt Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis, Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda)

Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - vastastikune õpetamine

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine.

väärtus ja kõlblus - ühiskondlikud liikumised ja erinevate ühiskonnagruppide õigused.

AINEALANE LÕIMING:

Kunstiõpetus - fotode/piltide äratundmine/analüüsimine.

geograafia - töö kaartidega.

ühiskonnaõpetus - naiste ja mustanahaliste õigused, võrdõiguslikkus.

inglise keel - filmide, videode vaatamine.

ÕPILANE:

1)analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel

2)selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo

3)arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ja põhjendab seda

4)kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel

5)teab, kes olid Martin Luther King, Margaret Thatcher ja Ronald Reagan ning iseloomustab nende tegevust

6)iseloomustab erinevaid sotsiaalseid liikumisi ja toob näiteid

7)kirjeldab Saksamaa poliitilist olukorda ajaloo kaardi

Mõisted;

heaoluühiskond, mustanahaliste ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorteliikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (nt. Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Martin L. King, Elisabeth II, Rosa Parks, Rachel Carson, Madeleine Albright, Hanna Arendt, Indira Ghandi, Ruth Bader Ginsburg, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi)

Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV

ÜLDPÄDEVUSED: **õpipädevus** – leiab videolõigust infot, oskab eristada olulist, koostab oma definitsiooni. **suhtluspädevus** – väljendab end selgelt ja asjakohaselt, esitab oma seisukohti; töötab rühmas konstruktiivselt.

väärtuspädevus – väärtustab inimõigusi, demokraatlikku riigikorda.

LÄBIV TEEMA: **teabekeskond** – arhiivikaadrid infoallikana, dokumentaalsaadete teabevahendina.

väärtused ja kõlblus – väärtustab inimõigusi, demokraatia tugevused ja nõrkused.

AINEALANE LÕIMING: **ühiskonnaõpetus:** totalitaarne ühiskond, sise- ja välispoliitika.

kunstiõpetus: plakati koostamine nõukogudeaegsete märksõnade tutvustamiseks, mõistete kujutamine piktogrammidega

ÕPILANE:

analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist

iseloostab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode

- nimetab NSVL liidreid (Stalin, Hruštšov, Brežnev, Gorbatšov) ning iseloostab nende võimuperioodi;
- võrdleb eri perioode arutluse käigus;
- toob esile kommunistlikule ühiskonnale iseloomulikke jooni (võimu koondumine, vastandumine läänele, propaganda jne);
- selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- kirjeldab nõukogude võimu mõju Eesti ajaloole pärast Teist maailmasõda, toob välja iseloomulikud jooned näidete abil, kasutab mõisteid õiges kontekstis.

Mõisted:

NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine, kommunistliku partei liidrid Stalinist kuni Gorbatšovini, metsavendlus, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius, Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas)

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - lahendada iseseisvalt etteantud ülesanne.

suhtluspädevus - vestluse/intervjuu läbiviimine.

LÄBIVAD TEEMAD:

tehnoloogia ja innovatsioon - nõukogudeaegsed esemed ja nende vasted tänapäeval.

kultuuriline identiteet - nõukogude aeg kui eesti kultuuri osa.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - küsimuste moodustamine ja vestluse läbiviimine.

matemaatika - esemete paigutamine ajaliselt õiges järgnevuses.

loodusõpetus - metsavennapunkrid - seos looduskeskkonnaga.

käsitöö ja kodundus - valmistatakse nõukogudeaegseid toite ja uuritakse nõukogude aja moodi.

ÕPILANE:

1) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid

- hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest
- hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel

2) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda

3) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile,

4) mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga

5) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist

- iseloostab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi teisel poolel;
- teab mõnda maailma ja Eesti tuntud kultuuritegelast ja selgitab nende tähtsust.

Mõisted:

infotehnoloogia areng, massikultuur ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal

Eesti iseseisvuse taastamine

ÜLDPÄDEVUS

digipädevus - oskus kasutada digivahendeid ülesande täitmiseks.

õpipädevus - iseseisvalt ülesande lahendamine, nt kui vaja uurida mälestusi.

LÄBIVAD TEEMAD:

väärtused ja kõlblus - perekonna esemete ja piltide ajalooline väärtus.

kultuuriline identiteet - iseseisvuse taastamine kui rahva kultuurimälu osa.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - mälestuste jutustamine klassikaaslastele. muusika - laulva revolutsiooni lugude kuulamine ja nende sisu üle **arutlemine**. **keemia, füüsika** - fosforiit, selle kaevandamine, keemilised ja füüsikalised omadused, kus leidub?

ÕPILANE:

- 1) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis
- 2) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja
- 3) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu
 - kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
 - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *perestroika, glasnost, Balti kett, laulev revolutsioon*;
 - nimetab võtmeisikuid Eesti iseseisvuse taastamise protsessis ja annab hinnangu nende tegevusele ajaloolises kontekstis.

Mõisted:

laulev revolutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania, IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud (nt Lennart Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar Marju Lauristin, Lagle Parek, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin).

Maailm 1990. aastatest alates

ÜLDPÄDEVUS: **digipädevus** - oskus kasutada digivahendeid ülesande täitmiseks.

õpipädevus - iseseisvalt ülesande lahendamine.

sotsiaalne- ja suhtluspädevus - paaris- või grupis töötamine.

LÄBIVAD TEEMAD: **teabekeskond** – ajakirjandus teabe- ja infoallikana.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - allikate lugemine ja analüüsimine.

geograafia - Euroopa riigid pärast NSVL lagunemist.

ühiskonnaõpetus - rahvusvahelised organisatsioonid, globaalprobleemid.

ÕPILANE:

- 1) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel
- 2) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega
- 3) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile,
- 4) mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga
 - toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
 - teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel;

	• teab ja toob näiteid globaalprobleemide kohta; • analüüsib kriitiliselt mineviku tõlgendusi ja nende mõju iseenda ning kogukonna olevikule ja tulevikule. Mõisted: NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvusvahelised organisatsiooni (NATO, EL laienemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahendamine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad, demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).	

ÕPPEAINE NIMETUS	ÜHISKONNAÕPETUS
ÕPPEAINE KIRJELDUS	Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvale õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest. Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa

	kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt jne. I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aiena. II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht. III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele.
	TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD
II KOOLIASTE	II kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud 1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi. 2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi. 3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma. 4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat. 5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti. 6. Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust. 7. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb

	viidata. 8. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi. 9. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja. 10. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti. 11. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada. 12. Käitub teadliku tarbijana.
III KOOLIASTE	III kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud 1. Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega. 2. Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond. 3. Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta; toob 4. Märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele. 5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid. 6. Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas. 7. Teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta. 8. Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest. 9. Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega. 10. Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost. 11. Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot.

	12. Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt. 13. Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesusest. 14. Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid. 15. Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt. 16. Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.
ÕPPESISU, ÕPITULEMUSED	
II KOOLIASTE	1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine <u>Mõisted, märksõnad:</u> Kohalik omavalitsus, seadus, lapse õigused, peamised inimõigused, sõnavabadus ja selle põhimõtted, demokraatia, vabatahtlik tegevus, kodanikuühendus. Peamised põhiseaduslikud institutsioonid ja nende funktsioonid, õpilasomavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Kooli sisekord (kodukord). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal. <u>Õpitulemused :</u> 1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi. 2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi. 3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma. 4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat. 5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti. 2. Allikad ja autoriõigused
6. KLASS	

Mõisted, märksõnad:

Fakt, arvamus, allikas, argumenteerimine, autoriõigused, viitamine.

Õpitulemused:

1. Eristab fakti arvamusel, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.
2. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.

3. Kultuur

Mõisted, märksõnad:

Kultuur, religioon, võrdõiguslikkus ja sallivus; Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm), sooline võrdõiguslikkus. pere ja suguvõsa, kogukond.

Õpitulemused:

1. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
2. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.

4. Planeerimine ja tarbimine

Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.

Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas.

Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööetika.

Mõisted, märksõnad:

Risk, turvalisus, aja- ja kulutuste planeerimine, tarbimine ja tarbija, raha kogumine, säästmine ja laenamine, tarbimisotsuste mõju keskkonnale ja kogukonnale, elukutsed ja ettevõtted kodukohas.

Õpitulemused:

	1. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti. 2. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada. 3. Käitub teadliku tarbijana.
III KOOLIASTE	ÕPPESISU, ÕPITULEMUSED
9.KLASS	1. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted: kuidas ühiskond toimib ja kellest koosneb. • Ühiskonna institutsiooniline struktuur – kuidas avaliku sektori, äri-(era)sektori ja kolmanda sektori/vabakonna koostöös tagatakse hästi toimiv ühiskond. • Ühiskonna sotsiaalne struktuur: mõistmine, et ühiskond on mitmekesine, sh ebavõrdne. • Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises seoses. 2. Meedia ja teave: kuidas toimida infopaljususe ja infokorratuse kontekstis.

3. *Demokraatlik riik ja valitsemine - kuidas demokraatlikud väärtused aitavad tagada kodanike heaolu ning õigusriigi toimimist.*

- ***Demokraatia toimimine igapäevases elus***
- ***Eesti valitsemiskord: kuidas rakendub võimude lahususe ja tasakaalu põhimõte ellu ning millised on kodaniku võimalused poliitika kujundamisel osaleda.***

4. *Kodanikuühiskond - mida annab vabakonnas osalemine ning kuidas rahva tahet maksma panna.*

5. *Ärisektori toimimine - milline on riigi roll majanduse reguleerimisel, kuidas olla ise ettevõtlik, saada hakkama (töö)turu kontekstis ning olla rahatark.*

- ***Turumajanduse olemus ja riigi roll selles***
- ***Tööturg***
- ***Isiklik toimetulek ja arukas tarbimine***

6. *Eesti ja maailm: kuidas rahvusvaheline olukord Eestit mõjutab ning kuidas väikeriik saab oma huve rahvusvahelistes suhtluses teostada.*

Õpitulemused:

- 1) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid;
- 2) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;
- 3) teab erinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi, toob näiteid;
- 4) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;
- 5) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia

põhimõtteid järgides;

7) selgitab avaliku konkursi tähtsust;

8) teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;

9) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;

10) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;

11) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;

12) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;

13) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;

14) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;

15) märkab ohtu demokraatialle enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;

16) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;

17) selgitab soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele;

18) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;

19) nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;

20) teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;

21) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;

22) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;

23) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest,

seostades neid enda eluga;

24) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;

25) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;

26) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;

27) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;

28) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;

29) märkab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub välja lahendusi;

30) toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris;

31) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuri- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;

32) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;

33) analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist;

34) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;

35) toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas;

36) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpisisituatsioonis ohuolukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.